

**TÜRKİYE MADEN -İŞ SENDİKASI
ARAŞTIRMA DAİRESİ**

**TÜRKİYE'DE ÜCRETLER VE
MADEN-İŞ ÜYELERİNİN ÜCRETLERİ**

Kasım 1975

TÜRKİYE MADEN-İŞ SENDİKASI
ARAŞTIRMA DAİRESİ

TÜRKİYE'DE ÜCRETLER VE
MADEN-İŞ ÜYELERİNİN
ÜCRETLERİ

Kasım 1975

Bu kitap İshak Basımevi'nde dizildi,
basıldı ve ciltlendi, 27 73 37
İSTANBUL 1976

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
BÖLÜM : I — GİRİŞ	7
BÖLÜM : II — TÜRKİYE'DE ÜCRETLER	10
a — Nominal Ücretler, Gerçek Ücretler	10
b — Ücretler ve Millî Gelir	13
c — İşkolları Arasındaki Ücret Farkları	14
d — Kamu ve Özel Kesimlerde Ücretler	14
e — Bölgelere Göre Ücretler	15
f — Cinsiyete göre Ücretler	15
g — Ücret Farklılıkları	15
BÖLÜM : III — İŞKOLUMUZDA ÜCRETLER	18
a — İşkolumuz Alt Dallarında Ücretler	18
b — İşkolumuzda Nominal ve Gerçek Ücretler	19
c — İşkolumuzda Kamu ve Özel Kesim Ücretleri	19
BÖLÜM : IV — MADEN-İŞ ÜYELERİNİN ÜCRETLERİ	20
BÖLÜM : V — SONUÇ	27
a — Türkiye'de Ücretler	27
b — Maden-İş Üyelerinin Ücretleri	28
TABLO : I — Brüt ve Net Ortalama Sigortalı Ücretleri	29
TABLO : II — Brüt ve Net Ücretler Üzerinden Hesaplanmış Gerçek Ücretler	30
GRAFİK : I — Brüt ve Net Ücretler Üzerinden Hesaplanmış Gerçek Ücretler	31
TABLO : III — Türkiye'de Nominal Ücretler, Fiyat Artışları, Gerçek Ücretler	32
GRAFİK : II — Türkiye'de Nominal Ücretler, Fiyat Artışları, Gerçek Ücretler	33
TABLO : IV — Türkiye'de Gerçek Ücretler ve Millî Gelir	34
GRAFİK : III — Türkiye'de Gerçek Ücretler ve Millî Gelir	35
TABLO : V — İşkolları İtibariyle Sigortalı Ücretleri	36—37
TABLO : VI — En Düşük ve En Yüksek Ücretli İşkolları	38
TABLO : VII — Kamu ve Özel Kesimlerde Ücretler	39

TABLO :	VIII — Türkiye’de Seçilmiş Yedi İilde Ortalama Sigortalı Ücretleri	40
TABLO :	IX — Kadın-Erkek Sigortalı Ortalama Ücretleri	41
TABLO :	X — Bazı İşkollarında Ortalama Ücretler ve Çalışan Başına Katma Değerler	42
TABLO :	XI — İmalat Sanayiinde Sanayi Gruplarına Göre Çalışan Başına Katma Değer	43
TABLO :	XII — İşkolumuzda ve İşkolumuz alt Dallarında Sigortalı Ücretleri ve Artış Oranları	44
TABLO :	XIII — İşkolumuzda Nominal ve Gerçek Ücretler	45
TABLO :	XIV — İşkolumuzda ve Türkiye’de Gerçek Ücretler	46
TABLO :	XV — İşkolumuzda Kamu ve Özel Kesim Ücretleri	47
TABLO :	XVI — Maden-İş Üyelerinin Ücretleri	48
TABLO :	XVII — Nominal Ücretler	49
TABLO :	XVIII — Gerçek Ücretler	50
TABLO :	XIX — Genel Kitle İle Ortalamaların Elde Edildiği Kitlenin Sendika Bölgelerine Dağılımları	51
TABLO :	XX — Genel Kitle İle Ortalamaların Elde Edildiği Kitlenin İşkolu Alt Üretim Dallarına Dağılımları	52
TABLO :	XXI — Genel Kitle İle Ortalamaların Elde Edildiği Kitlenin İşyeri Büyüklüklerine Göre Dağılımları	53
TABLO :	XXII — Genel Kitle İle Ortalamaların Elde Edildiği Kitlenin Sermaye Durumlarına Göre Dağılımları	54
TABLO :	XXIII — Alt Üretim Dallarına ve Bölgelere Göre Maden-İş Üyelerinin Ortalama Çıplak Ücretleri	55
TABLO :	XXIV — İşyeri Büyüklüklerine ve Bölgelere Göre Maden-İş Üyelerinin Ortalama Çıplak Ücretleri	56—57
TABLO :	XXV — Yabancı Sermayeli İşyerlerinde Çalışan Maden-İş Üyeleriyle Bunlar Dışında Kalan İşyerlerindeki Maden-İş Üyelerinin Çıplak Ortalama Ücretleri	58
TABLO :	XXVI — Üyelerimizin Ücretlerinin Türkiye’deki ve İşkolumuzdaki Ücretlerle Kıyaslanması	59
TABLO :	XXVII — Türkiye’de ve Maden-İş’de Ücretlerin Seyri	60
GRAFİK :	IV — Üyelerimizin Nominal Ücretlerinin Türkiye’deki ve İşkolumuzdaki Nominal Ücretlerle Kıyaslanması	61
GRAFİK :	V — Türkiye’de, İşkolumuzda ve Maden-İş’de Gerçek Ücretler	62

BÖLÜM : I

GİRİŞ

Bu çalışmada, önce Türkiye'deki toplam sigortalıların ücretleri, daha sonra Madeni eşya işkolundaki sigortalıların ücretleri ele alınarak, bu çerçeve içinde Maden - İş üyelerinin ücretleri incelenmiştir.

Bütün çalışmada sadece S.S.K. verileri ile Türkiye Maden - İş Sendikası verileri kullanılmıştır. Söz konusu veriler hakkında gözden uzak tutulmaması gereken noktalar şöyle sıralanabilir:

- S.S.K.'nın ücretlere ilişkin verilerininin 1970'e kadar olanları yıl ortalamaları, 1970 ve sonraki yıllara ait olanları ise Eylül ayı verileridir.
- S.S.K. verileri hem mevsimlik, hem de daimi çalışanları kapsamaktadır.
- S.S.K. primleri, prime esas olan kazanç tutarından kesildiği için, çıplak ücret dışındaki ödemelerin büyük bir kısmı da ortalama ücret hesabına dahildir. Sigorta primi aynı ödentilerden (yemek, vasıta, giyim eşyası v.s.), aynı ödenti karşılığı ödenen paralardan (yakacak yardımı, yol parası v.s.) ve bazı ücretlilerin özel durumlarına ilişkin ödemelerden (çocuk parası, evlenme, doğum, ölüm yardımları v.s.) kesilmez. Bunlar dışında kalan ve esasen işçinin gelirini belirleyen hemen hemen bütün ödemelerden (ücret, ikramiye, izin harçlığı, bayram harçlığı, fazla mesai ücreti, primler, gece zammı v.s.) sigorta

pirimi kesilir. Bu yüzden S.S.K. ücret ortalamaları sadece çıplak ücretlerin değil, ücret dışındaki önemli nakdi (parasal) ödemelerin de dahil olduğu toplam işçi gelirlerini içeren ortalamalardır.

S.S.K. primleri belli sınırlar arasındaki ücretlerden kesildiğinden, belli bir tabanın altındaki ve belli bir tavanın üzerindeki ücretlerden prim kesilmediği için düşük ve yüksek ücretler ortalama ücret tesbitinde hesaba katılmaz. 22 Haziran 1975'e kadar alt sınır 540 TL/ay, üst sınır 4950 TL/ay idi. Bu tarihten sonra alt sınır 1200 TL/ay üst sınır 6000 TL/ay olarak değiştirilmiştir.

Maden - İş üyelerinin ortalama ücretleri, 1970 yılından itibaren her yılın Aralık ayı ücretleri derlenerek hesaplanır. Her yıl Aralık ayında Maden - İş Sendikası Araştırma Dairesi tarafından bütün işyerlerine yazı yazılarak, her işyerinden tek tek üye ücretlerini gösterir listeler istenir. Bu listeleri göndermeyen işyerlerindeki ücretler ise sendika Aidat Kontrol Servisinin kayıtlarından tesbit edilir. Liste göndermemiş işyerleri içinde aidat miktarı brüt bir yevmiye olmayan veya o ayın aidat listeleri üzerinde ihtilâf bulunan işyerlerinin o yıla ait ücret listeleri temin edilememiş olur ve ortalama ücretleri tespit çalışmaları temin edilmiş olanlarla yapılır.

Araştırma Dairesi tarafından derlenen ücretler sendika üyelerinin çıplak brüt ücretleridir.

S.S.K.nun ücret verileri sadece çıplak ücretlere ilişkin olmadığına ücret dışı ödemeleri de içerdiğine göre Maden - İş üyelerinin ücretlerini sigortalıların ücretleriyle kıyaslayabilmek için sigorta primi kesilen ücret dışı ödemelerin miktarının da göz önüne alınması gerekmektedir. Maden - İş Sendikası Araştırma Dairesi üyelerin ortalama ücretlerini tespit çalışmaları yanında, S.S.K. primi kesilen ücret dışı ödemelerin çıplak ücretlere oranlarının ortalamalarını da tespit etmektedir. Bu çalışmalar göstermektedir ki; Maden - İş üyeleri ortalama çıplak saat ücretinin 1970 yılında %14.5'i, 1971'de %16.3'ü, 1972 de %18.6'sı, 1973'de %18.0'i, 1974'de %22.6'sı oranında ücret dışı gelir elde etmişlerdir. Bu oranlar ücret dışı ödentilerin sadece S.S.K. primi kesilenlerine aittir ve ağırlıklı ortalamalardır.

Maden - İş üyelerinin ücretleri her yıl Aralık ayı ortalamaları olduğundan, S.S.K. ortalama ücretlerinden üç ay sonraya ait ücretlerdir. Bu üç aylık farkın sonuçlara, önemli olmasa da, S.S.K. ortalama-

larını olduğundan düşük gösteren bir etkisi vardır. Bu etki hem S.S.K. ücretlerinin üç aylık geri olmasından hem de Eylül ayının Aralık ayına göre daha fazla mevsimlik işçi çalıştırılan bir ay olmasından ileri gelir.

Bu çalışmada ücretler, hem nominal olarak hem de gerçek ücret olarak ayrı ayrı ele alınacaktır. Sadece ücret denildiğinde nominal ücretler anlaşılmalıdır. Gerçek ücretler için gerçek ücretler deyimini kullanılacaktır.

BÖLÜM : II

TÜRKİYE'DE ÜCRETLER

II — a) Nominal Ücretler, Gerçek Ücretler :

Bilindiği gibi nominal ücret (parasal ücret de denir) günlük konuşma dilinde ücret denince anlatılmak istenen, çalışanların aldıklarını geçerli para birimiyle ifade eden ücrettir. Gerçek ücret ise, çalışanların aldıkları ücretin satınalma gücünü gösteren ücrettir. Örneğin bir işçinin ücreti 100 liradan 110 liraya yükselerek %10 arttığında, nominal ücreti %10 artmıştır ama o işçinin satınalma gücünün ne kadar değiştiğini anlamak için, aynı zaman dilimi içinde o işçinin ihtiyaçlarını gidermek üzere satınaldığı malların fiyatlarındaki değişikliği de bilmek gerekir. Nominal ücretin %10 arttığı zaman dilimi içinde, ücretlinin satınaldığı malların fiyatları da %10 artmışsa, gerçek ücret değişmemiş, aynı kalmış olur. Malların fiyatlarının %10'dan daha az artması halinde gerçek ücret yükselmiş, %10'dan daha fazla artması halinde ise gerçek ücret, yani satınalma gücü azalmış olur.

Gerek S.S.K. kayıtlarındaki ücretler, gerek Maden - İş tarafından derlenen ücretler brüt ücretlerdir. Bu ücretler işçinin eline geçmeden önce sigorta primi, gelir vergisi, mali denge vergisi ve damga vergisi kesilir, kalan miktar işçinin eline geçen net ücreti gösterir. İşçinin satınaldığı mal ve hizmetlerin fiyat artışlarını gösteren geçinme indekslerinin azaltıcı etkisi esas olarak bu net ücret üzerinde olur. Yani fiyat artışlarıyla satınalma gücü düşen ücretler brüt ücretler

değil net ücretlerdir. Bu yüzden gerçek ücretler hesaplanırken şimdiye kadar olduğu gibi nominal brüt ücretler ve geçinme indeksleri kullanılarak yapılan işlem, nominal net ücretler ve geçinme indeksleriyle yapılmalıdır. Ancak, kesilecek sigorta priminin miktarı işçinin çalıştığı işkoluna ve brüt ücretin miktarına göre, kesilecek gelir vergisinin ve diğer kesintilerin miktarı ise işçinin medenî durumuna, çocuk sayısına ve brüt ücretin miktarına göre değiştiğine ve bir işçiden diğer işçiye çok farkettiğine göre kesintiler için belli bir oran tespit etmek mümkün değildir. Ancak, bazı varsayımlarla bir yaklaşımda bulunmak mümkündür.

Gerçek ücretler, nominal ücretlerdeki artışlar ve geçinme indekslerindeki artışlar tarafından belirlenir. Gelir dilimi arttıkça, kesintiler daha fazla oranlarda arttığına göre herhangi bir işçinin nominal brüt ücretindeki artış oranları, nominal net ücretindeki artış oranlarından yüksek olacaktır. Bunun sonucu, nominal brüt ücretlerle çalışılarak hesaplanan gerçek ücretlerin, nominal net ücretlerle çalışılarak hesaplanan gerçek ücretlerden yüksek olmasıdır. Öyleyse, fiyat artışlarının esas azaltıcı etkisinin net, yani ele geçen ücret üzerinde olduğu dikkate alınarak, net ücretler kullanılarak elde edilecek gerçek ücretler daha sağlıklı olacaktır. Ve net ücretler artış oranları, brüt ücretler artış oranlarından daha az olduğuna göre, net ücretlerle çalışılarak varılacak gerçek ücretler daha düşük olacaktır.

Tablo I'de Türkiye'de tüm sigortalıların ortalama ücretlerinin S.S.K. primleri ve vergi miktarlarıyla ele geçen net miktarları, Tablo II'de ise yine tüm sigortalılar ortalama ücretlerinin hem brüt, hem net miktarları kullanılarak hesaplanmış gerçek ücretler görülmektedir. 1963 - 1974 döneminde brüt ücret üzerinden hesaplanan gerçek ücret artışları %42 olduğu halde, net üzerinden hesaplanan gerçek ücret artışları ancak %14 olmuştur.

Şimdiye kadar yapılan gerçek ücret hesaplamaları hep brüt ücretlerle çalışılarak yapılmıştır. Bu çalışmada da aynı yolla, yani brüt ücretler kullanılarak gerçek ücretlere varılmıştır. Yukarıda açıklanan nedenlerden ötürü burada elde edilen gerçek ücretler, olması gerektiğinden daha yüksektirler. Gerçek ücretler ele alınırken bu noktanın gözden uzak tutulmaması gerekir.

Türkiye'de 1963 yılı ile 1974 yılı arasında toplam sigortalıların ücret artışları, ücretliler geçinme indeksi artışları ve gerçek ücret artışları Tablo III'de görülmektedir. Tablodan açıkça anlaşılacağı gibi

Türkiye'de sigortalı olarak çalışan işçilerin ücretleri 1963 - 1974 döneminde günde 17.91 TL.'den, 68.26 TL.ye yükselmiş, yani nominal ücretler %281.1 oranında artmıştır. Aynı dönem içinde ücretli olarak çalışanların satınaldıkları malların fiyatlarındaki artışı gösteren ücretliler geçinme indeksi %168.4 oranında artmış, yani ücretliler için hayat % 168.4 oranında pahalılaşmıştır. Nominal ücret artışı % 281.1, geçinme indeksi artışı %168.4 olduğuna göre, ücretler hayat pahalılığından daha çok yükselmiş, yani gerçek ücretler artmış demektir. Tablonun gerçek ücretler indeksi sütununa bakıldığında bu dönem içinde (1963 - 1974) gerçek ücretlerin %42 arttığı kolayca görülür. Yani Türkiye'deki tüm sigortalıların satınalma güçleri 1963 - 1974 döneminde %42 artmıştır. 1963 - 1974 arasında toplam olarak %42 olan gerçek ücretlerdeki artış bütün yıllarda görülmemekte, söz konusu 11 yıl içinde 2 yıl düşme göstermektedir. 1963 - 1970 yılları arasında Türkiye'de her yıl sigortalı ücretleri, geçinme indekslerinden daha fazla artmış, dolayısıyla gerçek ücretlerde istisnasız her yıl yükselme görülmüştür. Ancak 1970'den 1971'e ve 1971'den 1972'ye geçişlerde ücret artışları fiyat artışlarının gerisinde kalmış, dolayısıyla sigortalıların gerçek ücretleri düşmüştür. Tabloya bakıldığında açıkça görüldüğü gibi 1963 - 1974 döneminde fiyatlar sürekli artmıştır. Bu artışlar 1970'e kadar %10 ve daha aşağıda olmasına rağmen, 1970'den sonra %10 dan daha yüksek oranlarda olmuştur. 1970 Ağustos yüksek oranlı devalüasyonunun ülkede genel olarak fiyatları yükseltici etkisi burada açıkça izlenmektedir. Fiyatların önceki yıllara göre daha fazla arttığı yıllar olan 1971 ve 1972 yılları aynı zamanda ülkenin sanayi bölgelerinde sıkıyönetim uygulandığı yıllardır. Sıkıyönetimin sendikal özgürlükleri kısıtlayıcı girişimleri, ücret artışlarının sendikalar taleplerinin hayli altında olmasına sebep olmuştur.

Devalüasyon etkisi ile bir yandan fiyatlar daha yüksek oranlarda artarken, diğer yandan sıkıyönetim sebebiyle işçilerin ücret talepleri sıkıyönetimsiz yıllara göre daha düşük seviyelerde gerçekleşmiş, bu iki etkinin birleştiği yıllar olan 1971 ve 1972 yıllarında gerçek ücretler düşmüştür. 1971 - 1972 yıllarındaki gerçek ücret düşüşlerini devalüasyon ve sıkıyönetim sonuçları önemli ölçüde açıklamaktadır.

1968 - 1969 ücret artışlarının burada değişik bir özellik göstermesine 1969 yılının Haziran ayındaki yasal asgarî ücret yükselmesi ile, yenilenen sözleşmelerin daha çok olduğu çift bir yıldan sonraki yıl olmasının sebep olduğu söylenebilir. 1969'dan sonra ise biri 1972 Ekim'inde, diğeri 1974 Temmuz'unda olmak üzere yasal asgarî ücret

iki kez yükseltilmiştir. Nitekim, 1972'den 1973'e geçişteki nominal ücret yükselmesinin önemli ölçüde bundan etkilendiği söylenebilir. Gerçek ücret artış oranlarını gösteren son sütunda 1968'den 1969'a ve 1972'den 1973'e geçişlerde gerçek ücret artışlarının bütün diğer yıllardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum da büyük ölçüde 1969 Haziran ve 1972 Ekimde yasal asgari ücretlerin yeniden düzenlenmesine bağlanabilir. 1970'den önceki ortalama ücretler yıl ortalamaları, 1970 ve sonraki ücretler Eylül ortalamaları olduğu için, 1969'daki düzenleme o yıl hemen etkisini göstermiş, 1972 Ekim'deki düzenleme ise ancak 1973 Eylül ortalamasında etkisini göstermiştir.

Sonuç olarak, 1963 - 1974 döneminde; işçilerin serbestçe sendikalaşmalarının, toplu sözleşme ve grev haklarının, yasalarla teminat altına alındığı bu dönemde, gerek asgari ücret, gerek devalüasyon kararları ve sıkıyönetim uygulamaları değişik zamanlarda değişik doğrultularda etkili olmuşlar ve toplam sigortalı işçilerin satınalma gücü 1963'de 100 iken 1974'de 142 olmuştur.

II — b) Ücretler ve Millî Gelir :

Türkiye'de 11 yıllık ekonomik mücadelenin sonucu sigortalıların satınalma gücünün %42 artması olmuştur. Sigortalıların satınalma gücündeki artışlar Millî Gelir artışlarıyla birlikte ele alınırsa daha anlamlı sonuçlar elde edilir. Tablo IV'de gerçek ücret artışlarıyla Millî Gelir artışları birlikte ele alınmıştır. Gerçek ücretler fiyat artışlarından arındırılmış ücretler olduğu için Millî Gelir rakamları da fiyat artışlarından arındırılmış, yani sabit fiyatlarla Millî Gelir'i ifade eden rakamlardır. Tablodan çıkan sonuca göre 1963 - 1973 döneminde, sabit fiyatlarla Millî Gelir, %86.9 artarken, gerçek ücretler ancak %39.8 oranında artmış, dolayısıyla Millî Gelir artışları gerçek ücret artışlarından daha yüksek olmuştur. Bu, sigortalıların artan Millî Gelirden paylarını alamadıklarını, daha doğrusu artmakta olan Millî Gelirden aldıkları payın 1963 - 1973 döneminde azalmış olduğunu gösterir. Üstelik buradaki kıyaslamada brüt ücretler üzerinden hesaplanmış gerçek ücretler kullanılmıştır. Bu, ücretliler aleyhine olan durumu gerçekte olduğundan daha iyi gösterir.

Millî Gelir, gerçek ücretler ilişkisi bakımından ele alınan bu dönemde dört yıl ücretliler lehine, altı yıl ücretliler aleyhine sonuç vermiştir. 1963 - 1964, 1964 - 1965, 1968 - 1969, 1972 - 1973 dönemlerinde gerçek ücret artışları Millî Gelir artışından daha yüksek olmuş, ge-

riye kalan bütün yıllarda Millî Gelir gerçek ücretlerden daha çok artmıştır. Bu anlamda, yani ücretliler aleyhine olan farkın yüksek olması açısından, en kötü yıllar 1971 ve 1972 yıllarıdır. Bu yıllarda Millî Gelir %10.6 ve %7.0 gibi oranlarda artarken, gerçek ücretler %4.9 ve %1.5 oranlarında azalmıştır. Millî Gelirin diğer yıllara göre çok fazla arttığı 1965 - 1966 döneminde bile ücretliler aleyhine fark bu kadar yüksek olmamıştır.

1970'den 1971'e ve 1971'den 1972'ye gerçek ücretler ve Millî Gelir artışları arasındaki ücretliler aleyhine farkın çok yüksek olmasının nedeni, bir yandan o yıllardaki Millî Gelir artışlarının diğer yıllara göre yüksek olması öte yandan gerçek ücretlerin düşmesidir. Türkiye'deki sıkıyönetim uygulamaları nedeniyle gerçek ücretlerin düştüğü bir dönemde Millî Gelirin diğer yıllara göre daha fazla artmış olması ücretliler aleyhine olan aradaki farkın yüksek olmasına yol açmıştır.

II — c) İşkolları Arasındaki Ücret Farkları :

Türkiye'de 1970 - 1974 yılları arasında her işkolundaki ortalama ücretleri gösteren Tablo V. incelendiğinde görülmektedir ki genel olarak Petrol İşkolu ücretlerin en yüksek, Ağaç Mantar ve Mobilya işkolu ise en düşük olduğu işkollarıdır.

Yine aynı tabloda yüksek ücretli işkolları olarak şu işkolları dikkati çekmektedir : Ham petrol ve tabii gaz işkolu, Petrol ve kömür müştakları işkolu, Metaller Müteallik Esas Endüstriler İşkolu, Münakale cihazları işkolu, Sigortalar İşkolu. Bunların aksine ücretlerin düşük olduğu işkolları ise şunlardır : Ağaç ve Mantar Mamulleri İşkolu, Mobilya ve Tesisat İmalâtı İşkolu, Şahsî Hizmetler İşkolu, Giyecek ve Hazır Dokuma Eşyası İşkolu. Yıllar itibariyle en düşük ve en yüksek ücretli işkolları Tablo VI'da gösterilmiştir.

II — d) Kamu ve Özel Kesimlerde Ücretler:

Türkiye'de kamu kesiminde çalışan sigortalıların ücretleri (hem nominal, hem gerçek) istisnasız her yıl özel kesimde çalışan sigortalılardan daha yüksektir. Her yıl yüksek olmasının yanında, kamu kesimi ücretleri 1970-1974 arasında özel kesim ücretlerinden daha hızlı artmıştır. Gerçek ücretlerde kamu kesimi ücretleri artış hızı (% 6.0), özel

kesim ücretleri artış hızından (% 2.8) iki kat daha yüksektir (Tablo VII).

II — e) Bölgelere Göre Ücretler:

Sendikamızın örgütlendiği iller Türkiye’de işçilerin yoğun olduğu ve sanayileşme bakımından ileride olan illerdir. Sigortalıların bölgelere göre ücretlerini ele alırken tüm illerdeki ortalama ücretler yerine hem sanayi bölgesi niteliğine sahip olan, hem de sendikamız üyelerinin büyük kısmının bulunduğu yedi ildeki ortalama ücretlerle çalışılmıştır. Bu illerin üyelerimiz ortalama ücretlerinin tespit edilebildiği iller olmaları, bölgeler açısından sigortalı ücretleriyle üyelerimizin ücretlerini kıyaslanabilir kılması gibi pratik bir yarar sağlamaktadır.

Tablo VIII’de İstanbul, Ankara, İzmir, İzmit, Bursa, Eskişehir ve Adana illerinde 1970-1974 yıllarındaki ortalama sigortalı ücretleri görülmektedir. Söz konusu illerdeki ortalama ücretleri, her yıl Türkiye ortalama ücretiyle kıyaslayabilmek için, Türkiye ortalama ücreti 100 kabul edilmiş ve illerin ücretleri buna oranlanmıştır.

Tabloya ilk bakışta genel olarak en yüksek ücretli ilin İzmit, en düşük ücretli ilin ise Bursa olduğu anlaşılmaktadır. 1970’den 1974’e her yıl dikkate alınarak bir sıralama yapılması halinde yüksek ücretliden, düşük ücretliye doğru iller şöyle sıralanabilir: İzmit, İstanbul, Ankara, Eskişehir, Adana, İzmir, Bursa.

II — f) Cinsiyete Göre Ücretler

Türkiye’de 1970-1974 yıllarında erkek sigortalıların ücretleri, kadın sigortalıların ücretlerinden her yıl daha yüksektir. Ayrıca erkek sigortalıların ücretleri, kadın sigortalılardan daha hızlı artmaktadır. 1970-1974 döneminde kadın sigortalıların nominal ücretleri ancak % 60.3 oranında arttığı halde, aynı dönemde erkek sigortalıların ücretleri % 97.1 oranında artmıştır (Tablo IX).

II — g) Ücret Farklılıkları :

Türkiye’deki toplam sigortalıların ücretlerinin ele alındığı bu bölümde çeşitli işkolları arasında, kamu veya özel işyerleri arasında ve bölgeler arasında küçümsenmeyecek oranda ücret farklılıkları olduğu görülmüştür. Bu farklılıklara sebep olan pek çok faktör vardır. Bu pek

çok faktör içinde etkisi açık olan ve her üç alandaki farkı da açıklayıcı olan faktör işçi başına katma değer miktarlarıdır.

Tablo X'da 1968 yılında İmalât Sanayiinde çalışan başına katma değer miktarları ile ortalama ücret miktarları ve söz konusu miktarlara göre yapılmış sıralamalar görülmektedir.

Çalışan başına katma değer en yüksek olduğu beş işkolu ile ortalama ücretlerin en yüksek olduğu beş işkolu seçilip karşılaştırıldığında, her iki grupta da yer alan işkollarının hemen hemen aynı işkolları olduğu görülür. En yüksek ücretli beş işkolu grubunda olup ta, en yüksek çalışan başına katma değere sahip işkolları grubunda yer almayan Kâğıt ve Kâğıttan Eşya İmalâtı San. ile Münakale Cihazları San. işkolları hariç diğer işkolları her iki grupta da yer almışlardır. Kimya Sanayii ile Tütün Mamulleri San. ise en yüksek çalışan başına katma değerli işkolları içinde yer almalarına rağmen, en yüksek ücretli işkolları içinde yer almamışlardır.

Ücretlerin ve çalışan başına katma değer en düşük olduğu işkolları seçilip kıyaslandığında da yine her iki gruptaki işkollarının çoğunlukla aynı işkolları olduğu görülür.

Yani, çalışan başına katma değer yüksek olduğu işkolları aynı zamanda ortalama ücretlerin yüksek olduğu işkollarıdır. Çalışan başına katma değer düşük olduğu işkollarında ise ortalama ücretler de düşüktür.

İşkolları arasındaki ücret farklılıkları ile, katma değer miktarları arasında önemli bir ilişki olduğu burada açıkça ortaya çıkmaktadır.

Kamu ve Özel kesim arasındaki ücret farklılıklarında da yine katma değer miktarlarının önemli ölçüde etkili oldukları görülmektedir.

Tablo XI'de Sanayi gruplarına göre, kamu ve özel kesimdeki çalışan başına katma değer miktarları görülmektedir. İmalât Sanayii toplam katma değerinin İmalât Sanayiinde çalışanlar miktarına bölünmesiyle elde edilen toplam çalışan başına katma değer kamu kesiminde 65 210 TL. olduğu halde bu miktar özel kesimde 29 260 TL. dir. Yani kamu kesimindeki çalışan başına katma değer, özel kesimdeki çalışan başına katma değer iki katından fazladır. Kamu kesiminde ortalama ücretlerin özel kesimden daha yüksek olmasında bu durumun etkisi yüksektir.

Bölgeler arasındaki ücret farklılıklarının en önemli sebebi olarak

da çalışan başına katma değer miktarlarındaki farklılıklar olduğunu söylememek için önemli bir sebep yoktur. Türkiye'de ortalama ücretlerin yüksek olduğu bölgeler, genellikle katma değer yüksek olduğu işkollarının yoğun olduğu bölgelerdir.

Öyleyse gerek işkolları arasındaki, gerek kamu ve özel kesim arasındaki, gerekse bölgeler arasındaki ücret farklılıklarının en önemli sebebi çalışan başına katma değer miktarlarıdır.

Tablo V'de 1968-1974 yıllarında tüm işkollarındaki ortalama ücretler yanında, her işkolunda 1970'den 1974'e ortalama ücret artış yüzdeleri de görülmektedir.

Her işkolundaki ortalama ücret seviyesine ve yine her işkolundaki 1970-1974 arasındaki ücret artış yüzdeleri farklılığına sebep olan bir başka faktör olarak işkollarındaki değişik sendikalaşma oranlarını gözönüne almak gerekir. Bu, özellikle ücret artışlarındaki farklılığı açıklayıcı bir nokta olarak önemlidir.

Ne var ki; Türkiye'de sendikal örgütlenmeye ilişkin veriler sağlıklı değildir. Gerek sendikaların üye sayılarını yüksek gösterme çabaları, gerekse bir işçinin birden fazla sendikaya üye olabilmesi, sözkonusu verileri sağlıklı bir hale getirmektedir. Bu veriler o kadar gerçekten uzaktır ki, bazı işkollarında sendikalı işçi sayısı hatta toplu sözleşme kapsamındaki işçi sayısı olarak belirtilen rakam o işkolundaki tüm sigortalılar sayısından yüksektir. Bu yüzden, işkolları arasındaki ücret ve ücret artışları farklılıklarını etkileyici bir faktör olarak sendikalaşma oranının dikkate alınması gereğine işaret etmekle yetinilmiştir. Çünkü sendikalaşma oranları ile ücretler arasındaki ilişkiyi tespit edecek hesaplamalar yapmak mümkün olmamıştır.

BÖLÜM : III

İŞKOLUMUZDA ÜCRETLER

III — a) İşkolumuz Alt Dallarında Ücretler:

Toplam olarak işkolumuz sigortalılarının ortalama ücretleri 1970-1974 arasında her yıl, Türkiye toplam sigortalılar ortalama ücretinden yüksektir. Yani işkolumuzda çalışanlar genel Türkiye ortalamasının üzerinde ücret almaktadırlar.

İşkolumuz alt dallarında çalışanların ortalama ücretleri de 1970, 1973 ve 1974 yıllarındaki Madeni Eşya Sanayiinde çalışan sigortalılar hariç olmak üzere yine her yıl ve her dalda Türkiye toplam sigortalıları ortalama ücretinden yüksektir (Tablo XII).

İşkolumuz alt dalları içinde genel olarak en yüksek ortalama ücretler Metal Ana Sanayii dalında, en düşük ortalama ücretler ise Madeni Eşya Sanayii dalındadır. Yıllar itibariyle işkolumuz alt dallarına ait ortalama ücretlerin mutlak miktarlarının her yıl kendi içinde kıyaslanmasının ortaya çıkardığı sonuçlarla yetinmeyip, 1970'den 1974'e uzanan zaman içindeki ücret artışları incelenecek olursa şu sonuçlar elde edilir: Türkiye'de toplam sigortalıların nominal ücretleri 1970'den 1974'e % 93.3 oranında arttığı halde işkolumuz sigortalılarının ortalama ücretleri aynı dönemde % 101.9 oranında artmıştır. Yani işkolumuzda çalışanların ücretleri toplam sigortalıların ücretlerinden daha fazla artmaktadır. İşkolumuz alt dallarında çalışanların ücretlerindeki artışlar da Elektrik Malzemeleri ve Makina Sanayii dalları hariç olmak üzere, toplam sigortalıların ücret artışlarından yüksektir. İşkolumuz alt

dallarında en düşük ücret artışı Elektrik Malzemeleri Sanayii dalında (% 79.1), en yüksek artış ise Taşıt Araçları Sanayii dalında (% 135.5) dir. Hem yıllar itibariyle diğer dallarla kıyaslandığında, hem de söz konusu dönem içindeki artış oranı dikkate alındığında Taşıt Araçları Sanayii dalı, işkolumuzun ücretler açısından en iyi durumda olan dalıdır (Tablo XII).

III — b) İşkolumuzda Nominal ve Gerçek Ücretler:

İşkolumuzda çalışan sigortalıların 1963-1974 dönemindeki nominal ve gerçek ücretleri tablo XIII'de, toplam sigortalılar ile işkolumuz sigortalılarının gerçek ücretlerindeki değişimler ise Tablo XIV'de görülmektedir. Daha önceki kısımlarda nominal ücretler kıyaslandığında işkolumuz ortalama nominal ücretlerinin toplam sigortalılar ücretlerinden yüksek olduğu görülmüştü. Ortalama gerçek ücretlerin kıyaslanması da (Tablo XIV) aynı sonucu vermektedir; 1963-1974 döneminde işkolumuzda çalışan sigortalıların satınalma gücü, toplam sigortalıların satınalma gücünden daha fazla yükselmiştir. Bu dönem içinde toplam sigortalıların satınalma gücü % 42.1 oranında artmışken, işkolumuz sigortalılarının satınalma gücü % 48.1 oranında yükselmiştir.

III — c) İşkolumuzda Kamu ve Özel Kesim Ücretleri:

İşkolumuzda çalışan sigortalıların bir kısmı kamu kesiminde bir kısmı özel kesimde çalışmaktadır. Kamu ve özel kesimlerde çalışan toplam sigortalıların ücretleri tablo VII'de ele alınmış ve Kamu kesimi sigortalılarının özel kesimden daha yüksek ücretler aldığı görülmüştü. İşkolumuzda çalışan toplam sigortalılar Kamu ve Özel kesimde çalışanlar şeklinde ikiye ayrılıp ele alındığında da aynı doğrultuda sonuçlar elde edilmekte, kamu kesimine ait işkolumuz işyerlerinde çalışanların özel kesime ait işkolumuz işyerlerinde çalışanlardan daha yüksek ücretler aldıkları görülmektedir (Tablo XV). 1970-1974 yıllarını kapsayan dönemde işkolumuz Kamu kesimi ücretleri hem nominal hem gerçek olarak ve her yıl Özel kesimden daha yüksektir. Hatta, söz konusu dönemde kamu kesiminde çalışanların gerçek ücretlerinde % 23.7'lik bir artış olmasına karşılık, Özel kesimde çalışanların gerçek ücretlerinde % 3.3'lik bir düşüş olmuştur.

BÖLÜM : IV

MADEN-İŞ ÜYELERİNİN ÜCRETLERİ

Bu bölümde kullanılacak ücretler, 1970'den bu yana her yıl Aralık ayına ait Maden-İş Sendikası üyelerinin çıplak brüt ücretleridir.

Maden-İş üyelerinin ücretlerinin sigortalılar ücretleriyle kıyaslandığı bölümlerde üyelerin çıplak ücretleri, 1970'de % 14.5, 1971'de % 16.3, 1972'de % 18.6, 1973'de % 18.0, 1974'de % 22.6 oranında arttırılarak kullanılmıştır.

Maden-İş üyelerinin ücretlerinin ayrıntılı dökümlerinden önce, bu ücretleri etkileyen faktörleri özetlemek yararlı olacaktır.

- 1 — Maden-İş, ücretlerin toplam sigortalılar ortalama ücretlerinden yüksek olduğu bir işkolunda faaliyet gösteren bir sendikadır.
- 2 — Maden-İş üyelerinin çalıştığı işyerlerinin büyük çoğunluğu, Türkiye'nin ileri sanayi bölgelerindedir.
- 3 — Maden-İş üyeleri içinde kadın işçilerin oranı dikkate alınmayı gereksiz kılacak derecede düşüktür.
- 4 — Maden-İş üyelerinin tamamına yakını daimi işçi olarak çalışmaktadır.
- 5 — Maden-İş üyelerinin büyük çoğunluğu özel kesim işyerlerinde çalışmaktadırlar.

İşkolumuz ücretlerin yüksek olduğu bir işkolu olduğu için, Türkiye'deki ileri sanayi bölgelerindeki ücretler diğer bölgelerden yüksek olduğu için, erkek işçilerin ücretleri kadın işçilerin ücretlerinden yüksek olduğu için, daimi işçi olarak çalışanların ücretleri, geçici işçi olarak çalışanlardan yüksek olduğu için, ilk dört faktör, Maden-İş üyelerinin ücretlerini yükseltici etki yaparlar.

Hem toplam sigortalılar olarak, hem de işkolumuz sigortalıları olarak kamu kesiminde çalışanların ücretleri özel kesimde çalışanlardan yüksek olduğu için ise beşinci faktör Maden-İş üyelerinin ücretlerini düşürücü bir etki yapar.

Maden-İş üyelerinin çalıştıkları işyerlerinin tamamında Genel Müdürler, Müdürler, çoğunda da Daire Başkanları, Şefler gibi işveren vekilli durumunda olanlar toplu sözleşme kapsamı dışındadırlar. Dolayısıyla sendika üyesi de değildirler. Genellikle yüksek ücretli olan bu kişiler sigortalı olarak çalışmaktadırlar. Gerçi S.S.K. ortalamaları prime esas olan ücret ortalamalarıdır ve prime esas olarak ücrette bir tavan tespit edilmiştir, ama buna rağmen bu durum Maden-İş üyelerinin ortalama ücretlerini sigorta ortalamalarına göre düşürücü bir etki yapar.

Türkiye Maden-İş Sendikası Araştırma Dairesinde yürütülen ücret derleme çalışmalarının beş yıllık özeti tablo XVI'da görülmektedir. Tabloda açıkça görüldüğü gibi ücret derleme çalışmaları sonuçları, Maden-İş üyelerinin ortalama ücretlerinin giderek arttığını göstermektedir.

Maden-İş üyelerinin ücretleri 1970 yılından itibaren derlendiği için çalışmada kıyaslama kolaylıkları bakımından temel olarak 1970 rakamları alınmıştır.

Tablo XVII'de Maden-İş üyelerinin nominal ücretleri ve bu ücretlerdeki artışlar diğer sigortalılar ücretleriyle kıyaslanmıştır. Tablodan çıkan sonuca göre Maden-İş üyesi işçilerin ortalama ücretleri, hem toplam sigortalıların ve hem de Özel Kesim sigortalılarının ortalama ücretlerinden her yıl daha yüksektir. Maden-İş üyelerinin ücretleri 1970 ve 1971 yılları hariç işkolumuz sigortalılarının ücretlerinden de yüksektir. Ayrıca Maden-İş üyesi işçilerin nominal ücretlerindeki artışlar (% 140.0) yukarıda sayılan bütün diğer ücretlerdeki artışlardan daha yüksektir.

Gerçek ücret artışları, nominal ücretlerden daha geçerli bir gösterge olduğuna göre, Maden-İş üyesi işçilerin gerçek ücretlerini de ayrıca ele alıp, kıyaslamalar yapmak daha anlamlı olacaktır.

Bu kıyaslama tablo XVIII'de yapılmış, gerçek ücret artışları yani satınalma gücündeki yükselişler bakımından Maden-İş üyelerinin toplam sigortalılardan da işkolumuz sigortalılarından da daha iyi durumda oldukları görülmüştür. 1970-1974 döneminde % 28.1 gibi bir oranla en yüksek gerçek ücret artışı sendikamız üyelerinde görülmektedir.

Maden-İş üyeleri içinde büyük bir kısmının ücreti tespit edilerek elde edilen 1974 yılı sonuçları daha detaylı ele alındığında ayrıntılı bilgiler elde edilir.

1974 yılı Aralık ücretleri tespit edilen kitlenin, toplam Maden-İş kitlesi içindeki durumu belli özellikleri bakımından incelendiğinde, ele alınan örneğin genel kitleyi ne derece temsil ettiği ortaya çıkar. Özellikler olarak, bölgelere dağılım, işkolu alt dallarına dağılım, işyeri büyüklüklerine göre dağılım, işyeri sermayesinin yabancı olup olmadığına göre dağılımı ele alınmıştır.

1974 Aralık ayında sendikamız bünyesinde bulunan toplam işyerlerinin % 60.4'ünde çalışan üyelerimizin ücretleri tespit edilebilmiştir ki bu da toplam üyelerimizin % 64.1'ini kapsamaktadır. Ortalama ücret tespitinin tüm üyelerimiz için yapılması plânlanmaktayken, bu, 1970 yılından bu yana hiçbir yıl mümkün olmamış, 1974 yılında en yüksek seviyeye çıkmıştır.

Ortalamaya dahil üyeler ve işyerleri önceden hazırlanmış bir örnekleme plânına uygun olarak seçilmemiş, mümkün olduğu ölçüde daha çok üyenin ücreti tespit edilmeye çalışılmıştır. Genel toplamın % 64.1 gibi yüksek bir kısmını içine aldığı için genel hakkında bilgi verebilecek bir temsili kitle elde edilmiştir.

Ücretleri tespit edilerek ortalamaya dahil edilen kitlenin, genel kitlenin bazı özelliklerini ne derece yansıttığını anlayabilmek için düzenlenen XIX, XX, XXI ve XXII nolu tablolar göstermiştir ki; ortalamaların alındığı kitle ile genel kitle arasında, temsil niteliğini ortadan kaldıracak ölçüde çok önemli farklar yoktur.

Tablo XXIII'de Maden-İş üyelerinin 1974 Aralık ortalama çıplak saat ücretlerinin bölgelere ve alt üretim dallarına göre durumu görülmektedir.

Ücretlerin derlenebildiği Maden-İş Sendikası bölgeleri kabaca şu sınırlar içindeki alanları içermektedir.

1. Bölge İstanbul (Eminönü, Zeytinburnu, Topkapı, Eyüp)

2. Bölge Ankara ve çevresi
3. Bölge İzmir ve çevresi
4. Bölge İstanbul (Üsküdar, Kadıköy, Kartal, Pendik, Gebze)
6. Bölge İstanbul (Karaköy, Beşiktaş, Şişli, Levent, Sarıyer)
7. Bölge İzmit ve çevresi
10. Bölge Adana ve çevresi
12. Bölge Eskişehir ve çevresi
13. Bölge Bursa ve çevresi
14. Bölge İstanbul (Kâğıthane, Silâhtar, Alibeyköy)
16. Bölge İstanbul (Safraköy, Çerkesköy ve çevresi)

Maden-İş Bölgelerindeki ortalama ücretlerin değişik olmasında pek çok faktörün etkisi vardır. Bu faktörler içinde en önemli olan ikisi ise şunlardır :

- 1 — Katma değer, dolayısıyla ortalama sigortalı ücretlerinin yüksek olduğu alt üretim dallarının, o bölgede yoğun olup olmaması,
- 2 — Sendikanın eskiden beri sözleşmesini yaptığı işyerlerinin o bölgede çok olup olmaması,

1974 Aralıkta 10. ve 12. bölgelerde sadece birer işyerinin, 13. Bölgede ise iki işyerinin ücreti tespit edilebilmiştir. Bir veya iki işyeri ortalama ücretinin anlamlı olmayacağı açıktır. Bu yüzden 10., 12. ve 13. Bölgeler hariç tutularak, bölgelerarası kıyaslama yapıldığında aşağıdaki sonuçlar elde edilmektedir:

- En yüksek ortalama ücret 7. Bölge ortalaması (1128 krş/saat) dir. Yükseklik bakımından 7. Bölgeyi 4. Bölge (1104 krş/saat), 14. Bölge (1011 krş/saat), 1. Bölge (889 krş/saat) izlemektedir.
- En düşük ortalama ücretli bölge, 2. Bölge (617 krş/saat) dir. Bu bölgeyi 3. Bölge (655 krş/saat), 6. Bölge (852 krş/saat) ve 16. Bölge (855 krş/saat) izlemektedir.

Ortalama ücretlerin en yüksek olduğu iki bölge 7. ve 4. Bölgelerdir. Bu bölgelerdeki işyerleri içinde sendikamızın birkaç dönemden beri sözleşme yaptığı işyerleri çoğunluktadır. Ayrıca, yine bu bölgelerde işkolumuz alt dalları içinde yüksek ücretli dallar olan Elektrik Makinaları ve Malzemeleri dalı ile Metal Ana Sanayii dalları yoğundur. 7. Bölgede ücreti derlenen üyelerin % 28.3'ü Elektrik Mak. ve Malz. dalında, % 71.7'si ise Metal Ana Sanayiinde çalışmaktadır. Bunlar dışında

kalan diğer dallarda çalışan üye yoktur. Ayrıca 7. Bölgede ücreti derlenen işyerlerinin hepsi de sendikamızın eskiden beri sözleşme yapmakta olduğu işyerleridir.

4. Bölge ücret ortalaması yüksekliği bakımından ikinci sıradadır. Bu bölgedeki ortalama ücrete dahil üyelerin % 64.0'ü Elektrik Mak. ve Malz. Sanayiinde % 8.0'i Metal Ana Sanayiinde çalışmaktadır. Yine bu bölgede ücret ortalamasına dahil olan işyerlerinin de çoğu birkaç dönemden beri sendikamızın sözleşme yaptığı işyerleridir.

Sendikamızın 2. ve 3. Bölgeleri ise üyelerimizin ortalama ücretlerinin en düşük olduğu bölgelerdir. Bunun çeşitli nedenleri vardır: Birincisi, bu bölgeler Türkiye'deki önemli sanayi şehirleri içinde sigortalılar ortalama ücretlerinin düşük olduğu şehirlerdeki bölgelerdir. Tablo VIII'e tekrar dönülecek olursa görülecektir ki 1974'de Ankara ve İzmir şehirlerindeki ortalama sigortalı ücretleri hem genel ortalamanın altındadır, hem de İstanbul ve İzmit şehirlerindeki ortalama ücretten düşüktür. İkincisi, bu bölgeler işkolumuz alt dalları içinde ortalama ücretlerin yüksek olduğu alt dalların yoğun olmadığı bölgelerdir. Örneğin Ankara bölgesindeki ortalama ücretleri derlenen üyelerimizin % 78.5'i işkolumuzun makina imalatı ve diğer imalât sanayii dallarında çalışan üyelerimize aittir. Bu dallar işkolumuzun düşük ücretli alt dallarıdır. Üçüncüsü Ankara ve İzmir şehirleri ekonomik mücadelenin İstanbul ve İzmit'e göre geri olduğu şehirlerdir. Sendikamız bünyesine eskiden gelmiş ve bugüne kadar aksamadan sözleşmeleri yapılmış işyerleri bu bölgelerde diğerlerine göre daha düşük orandadır.

Tablo XXIII'de işkolumuz alt dallarında çalışan üyelerimizin ortalama ücretleri de ayrı ayrı görülmektedir. Sendikamız üyelerinin çalıştığı işyerlerinden işkolumuz alt dalları sınıflandırmasına girmeyenler VI. no ile diğer San. başlığı altında toplanmıştır. S.S.K. sınıflandırmasında olmayan bu dal hariç tutularak kıyaslama yapılmıştır.

İşkolumuz alt dalları itibariyle ortalama ücretlere bakıldığında hem sigortalıların bu dallarda çalışanlarının ücretlerinin, hem de maden - İş'in bu dallarda çalışan üyelerinin ücretlerinin kıyaslanması aynı sonuçları vermektedir. Tablo XII'de işkolumuz alt dallarında çalışan sigortalıların ücretleri görülmektedir. Bu tablonun 1974 yılı sütunundaki ücretler sıralanacak olursa görülür ki; en yüksek ortalama ücretli alt dallar Metal Ana Sanayii ile Taşıt Araçları Sanayii ve Elektrik Mak. ve Malz. Sanayiidir. En düşük ortalama ücretli alt dallar ise Ma-

kina Sanayii ve Madeni Eşya Sanayiidir. Tablo XXIII'de Maden-İş üyelerinin alt dallara göre ortalama ücretlerine bakıldığında yine aynı sonuçlara varılmaktadır. Maden-İş üyelerinin çalıştığı en yüksek ortalama ücretli alt dallar Elektrik Mak. ve Malz. Sanayii, Metal Ana Sanayii ve Taşıt Araçları Sanayiidir. Maden-İş üyeleri için, en düşük ortalama ücretli alt dallar ise Madeni Eşya Sanayii ve Makina İmalatı Sanayiidir.

Yani, hem sigortalıların hem de Maden-İş üyelerinin ücretleri bakımından işkolumuz alt dalları ele alındığında; en yüksek ortalama ücretli alt dalların Metal Ana Sanayii, Elektrik Mak. ve Malz. Sanayii ve Taşıt Araçları Sanayii dalları olduğu görülür. Yine hem sigortalı ücretleri hem Maden-İş üyeleri ücretleri bakımından; en düşük ortalama ücretli dallar ise, Madeni Eşya San. ve Makina İm. San. dallarıdır.

İşkolumuz alt dallarındaki sigortalı ücretlerinin özellikleri, Maden-İş üyelerinin ücretlerinde de görülmektedir. Gerek tüm işkolları arasındaki, gerek bir işkolunun alt dalları arasındaki ücret farkları çeşitli faktörlere bağlanabilir. Başka bölümlerde (II-g. Ücret Farklılıkları) de açıklanmaya çalışıldığı gibi söz konusu faktörler içinde en etkili olanı işçi başına katma değer miktarıdır.

Tablo XXIV'de Maden-İş üyelerinin çalıştıkları işyerlerinin işçi sayısı bakımından büyüklüklerine göre yapılan gruplandırma ve bu gruplandırmaya göre ortalama ücretler görülmektedir.

1974 Aralık ücretleri tespit edilen işyerleri içinde 801-1000 arasında işçi çalıştıran işyeri olmadığı için 701-800 grubundan hemen sonra 1001-2000 grubu gelmektedir.

İşyeri büyüklüklerine göre ortalama ücretlere bakıldığında belli bir eğilim olmadığı görülmektedir. Öyleyse şu söylenebilir: İşyerinin çalıştırdığı işçi sayısı bakımından büyüklüğü ortalama ücretleri etkilememektedir.

Tablo XXV'de Yabancı Sermayeli işyerleriyle bunlar dışında kalan işyerlerinde çalışan Maden-İş üyelerinin 1974 ücret ortalamaları kıyaslanmıştır. (Yabancı Sermayeli işyerleri olarak sadece 6224 sayılı yasadan yararlanan işyerleri alınmıştır.)

Tablo XXV'de görüldüğü gibi ücreti tespit edilebilen işyerleri içinde yabancı sermayeli işyerlerindeki üyelerin ortalama ücreti (981 krş/saat), bunlar dışında kalan işyerlerindeki üyelerin ortalama ücretinden (935 krş/saat) % 4.9 oranında yüksektir. Bu yükseklik oranının o iş-

yerlerinin yabancı sermayeli olmalarından ileri geldiğini söylemek güçtür. Çünkü hem yabancı sermayeli işyerleri içinde ortalama ücreti yüksek alt dallar daha yoğundur, hem de bu işyerlerinin büyük kısmı ücretlerin diğerlerine göre daha yüksek olduğu şehirlerde bulunmaktadır.

Ortalama ücreti tespit edilen yabancı sermayeli işyerlerinde çalışan üyelerin % 78.1'i Elektrik Mak. ve Malz. alt dalında % 4.4'ü Metal Ana San. dalında, yani % 82.5'i en yüksek ortalama ücretli üretim dallarında faaliyet göstermektedir. Ortalama ücreti tespit edilen yabancı sermayeli işyerlerinin % 80.3'ü İstanbul ve İzmit Bölgelerinde, % 19.7'si ise bu bölgeler dışındadır. İstanbul ve İzmit bölgeleri, diğer bölgelere göre ortalama ücretlerin yüksek olduğu bölgelerdir.

Yabancı sermayeli işyerlerinde çalışan üyelerin ortalama ücretlerini yükseltici etkileri bakımından yukarıdaki tespitlerin önemi çok açıktır. Bu yükseltici faktörlerin etkilerine rağmen, aradaki fark sadece % 4.9'dur. Öyleyse, üyelerin ücretlerinin yüksekliği açısından, işyerlerinin yabancı sermayeli olup olmaması etkili değildir.

XXVI. ve XXVII nolu tablolarda Maden-İş üyelerinin ücretleri ve ücret artışları Türkiye'deki diğer ücretlerle kıyaslanmıştır.

Her iki tabloda da görülmektedir ki gerek nominal ücretler gerek gerçek ücretler bakımından Maden-İş üyeleri, diğer sigortalı çalışanlardan daha ileri bir durumdadırlar. 1970-1974 döneminde toplam sigortalıların, işkolumuz sigortalılarının, kamu kesimi ve özel kesim sigortalılarının gerçek ücretlerinde düşmeler olduğu yıllar bile Maden-İş üyelerinin gerçek ücretleri düşmemiş, aksine yükselmeye devam etmiştir. Bu nokta, tutarlı bir ekonomik mücadelenin ücretleri olumsuz yönde etkileyen faktörlerin etkilerini azaltabileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

BÖLÜM : V

S O N U Ç

V — a) Türkiye'de Ücretler:

- Türkiye'de 1963-1974 döneminde ücretler fiyatlardan daha çok artmış, dolayısıyla sigortalıların satınalma gücü söz konusu dönemin tümü için artmıştır.
- Türkiye'de şimdiye kadar brüt ücretler üzerinden yapılan gerçek ücret hesaplamaları yerine, net ücret üzerinden gerçek ücretler hesabı yapıldığında görülmektedir ki, gerçek ücret artış oranı daha düşük olmakta ve gerçek durumu daha iyi yansıtmaktadır.
- Türkiye'de 1963-1974 döneminde, sabit fiyatlarla Millî Gelir artışı, gerçek ücret artışlarından daha yüksek olmuş, yani sigortalı çalışan işçiler artan Millî Gelirden paylarını alamamışlardır.
- Türkiye'de ortalama ücretleri etkileyen faktörler içinde devalüasyon, sıkıyönetim, yasal asgarî ücret tespitleri önemli faktörlerdir. Devalüasyon ve Sıkıyönetim ücretler seviyesine olumsuz, yasal asgarî ücret tespitleri ise olumlu etkiler yaparlar.
- Türkiye'de gerek işkolları arasındaki, gerek Kamu ve Özel sektör arasındaki, gerekse bölgeler arasındaki ücret farklılıkları çalışan başına katma değer farklılıklarıyla yakından ilgilidir

V — b) Maden-İş Üyelerinin Ücretleri:

- Maden-İş üyelerinin ortalama ücretleri hem toplam sigortalılar ortalama ücretlerinden, hem de buldukları işkolu ortalama ücretlerinden daha yüksektir ve daha hızlı artmaktadır.
- Maden-İş üyelerinin ortalama ücretlerindeki yükseklik, sendikaların ekonomik mücadeledeki tutarlı tavrıyla, sendika üyeleri arasındaki ücret farklılıkları ise Türkiye'deki ücret farklılıklarını açıklayan katma değer faktörüyle açıklanabilir.

TABLO — I

**BRÜT VE NET ORTALAMA
SİGORTALI ÜCRETLERİ
(TL)**

Yıl- lar	Sigor- Sigorta- talı lı GünlükAylık		S.S.K. ¹ Primi	S.S.K. Primi Ke- sintisin- den sonra	Gelir ² Vergisi Olarak Kesilen	Sigorta- lı Net Aylık Ücreti
	Brüt Ücreti	Brüt Ücreti		Kalan ay- lık Ücret		
1963	17.91	537	38	499	0	499
1964	19.50	585	41	544	6	538
1965	21.61	648	58	590	16	574
1966	23.53	706	64	642	26	616
1967	25.83	775	70	705	38	667
1968	28.27	848	76	772	54	718
1969	32.13	964	87	877	76	801
1970	35.32	1060	95	965	96	869
1971	39.32	1180	106	1074	126	948
1972	43.88	1316	118	1198	156	1042
1973	54.41	1632	163	1469	221	1248
1974	68.26	2048	205	1848	319	1524

¹ S.S.K. primi işçi hissesi 1963 ve 1964'de % 7, 1965-1972'de % 9, 1973 ve 1974'de % 10 olarak hesaplanmıştır.

² Gelir Vergisi kesintilerinde evli iki çocuklu bir işçi dikkate alınmış yani D cetveli uygulanmıştır. Mali Denge Vergi, Damga pulu v.s, kesintiler dikkate alınmamıştır.

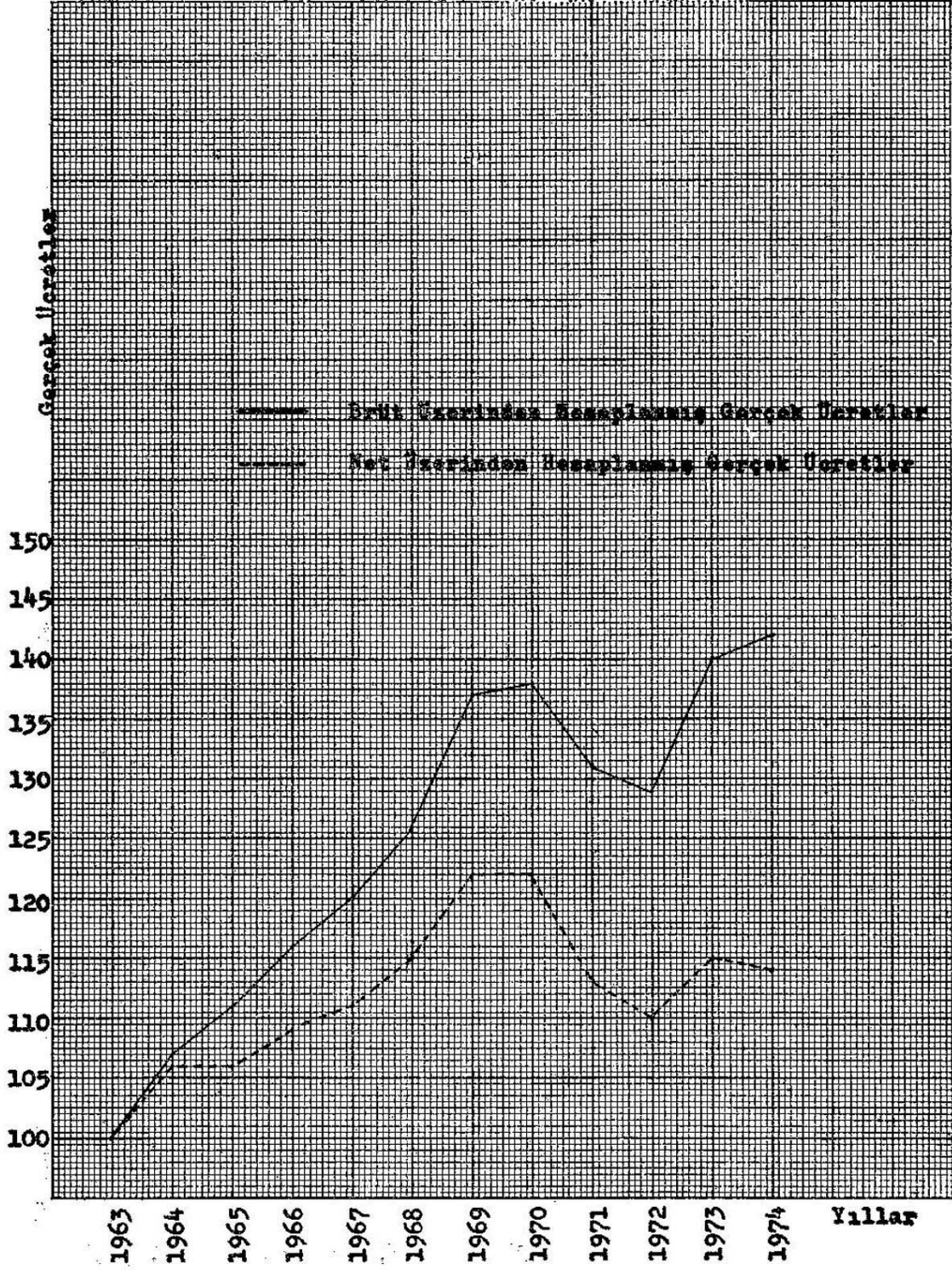
TABLO — II

BRÜT VE NET ÜCRETLER ÜZERİNDEN HESAPLANMIŞ
GERÇEK ÜCRETLER

Yıllar	Ort. Sig. Nominal Brüt Üc. (TL./Ay)	Ort. Sig. Nominal Brüt Üc. İndeksi	Ort. Sig. Nominal Net Ücreti (TL./Ay)	Ort. Sig. Nominal Net Ücret İndeksi	Geçimme İndeksi (İTO)	Gerçek Ücret	
						Brüt Üzerinden	Net Üzerinden
1963	537	100.0	499	100.0	100.0	100.0	100.0
1964	585	108.9	538	107.8	102.2	106.6	105.5
1965	648	120.7	574	115.0	108.4	111.3	106.1
1966	706	131.5	616	123.4	113.1	116.3	109.1
1967	775	144.3	667	133.7	120.0	120.3	111.4
1968	848	157.9	718	143.9	125.0	126.3	115.1
1969	964	179.5	801	160.5	131.2	136.8	122.3
1970	1060	197.4	869	174.1	143.3	137.8	121.5
1971	1180	219.7	948	190.0	167.8	130.9	113.2
1972	1316	245.1	1042	208.8	190.1	128.9	109.8
1973	1632	303.9	1248	250.1	217.3	139.9	115.1
1974	2048	381.4	1524	305.4	268.4	142.1	113.8
Toplam Artış						% 42	% 14

GRAFİK — I

BRÜT VE NET ÜCRETLER ÜZERİNDEN
HESAPLANMIŞ GERÇEK ÜCRETLER

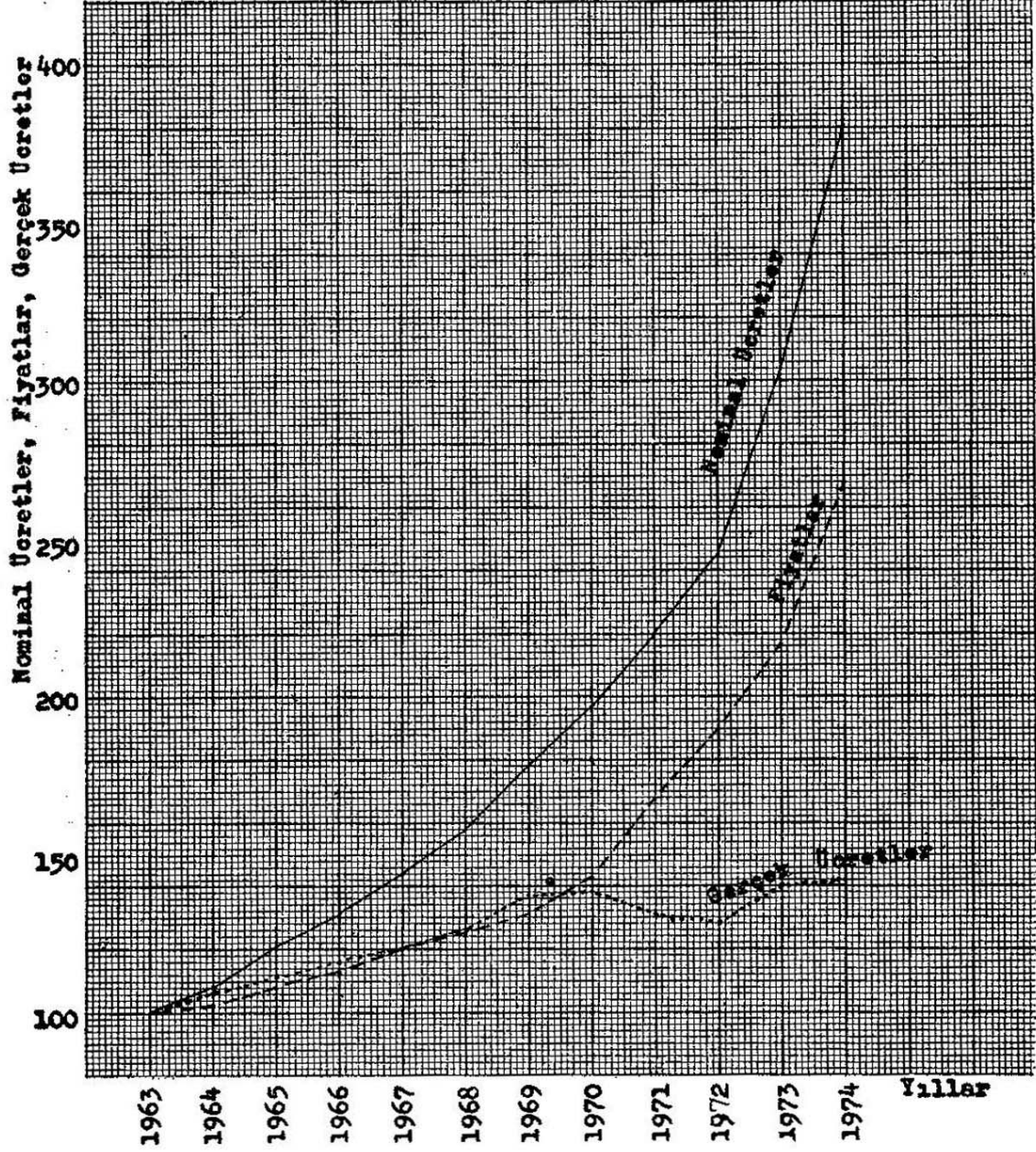
TABLO — III

TÜRKİYE'DE NOMİNAL ÜCRETLER, FİYAT ARTIŞLARI,
GERÇEK ÜCRETLER

Yıllar	N O M İ N A L				Ücretliler Geçinme İndeksi (İTO)			G E R Ç E K		
	Ort. Ücret (TL/gün)	Ort. Ücret İndeksi (1963=100)	Ort. Ücret İndeksi (1970=100)	Ort. Ücret Artışları (%)	1963=100	1970=100	İndeks Artışları (%)	Gerçek Ücret İndeksi (1963=100)	Gerçek Ücret İndeksi (1970=100)	Gerçek Ücret Artışları (%)
1963	17.91	100.0	50.7		100.0	69.8		100.0	72.6	
1964	19.50	108.9	55.2	8.9	102.2	71.3	2.2	106.6	77.4	6.6
1965	21.61	120.7	61.2	10.8	108.4	75.6	6.1	111.4	81.0	4.7
1966	23.53	131.4	66.6	8.8	113.1	78.9	4.3	116.2	84.4	4.2
1967	25.83	144.2	73.1	9.8	120.0	83.7	6.1	120.2	87.3	3.4
1968	28.27	157.8	80.0	9.3	125.0	87.2	4.2	126.2	91.7	5.0
1969	32.13	179.4	91.0	13.8	131.2	91.6	5.0	136.7	99.3	8.3
1970	35.32	197.2	100.0	10.0	143.3	100.0	9.2	137.6	100.0	0.7
1971	39.32	219.5	111.3	11.3	167.8	117.1	17.1	130.8	95.0	-5.0
1972	43.88	245.0	124.2	11.4	190.1	132.7	13.3	128.9	93.6	-1.5
1973	54.41	303.8	154.0	24.2	217.3	151.6	14.3	139.8	101.6	8.5
1974	68.26	381.1	193.3	25.4	268.4	187.3	23.5	142.0	103.2	1.6
Toplam Artış		% 281.1			% 168.4			% 42.0		

GRAFİK — II

TÜRKİYE'DE NOMİNAL ÜCRETLER, FİYAT ARTIŞLARI, GERÇEK ÜCRETLER

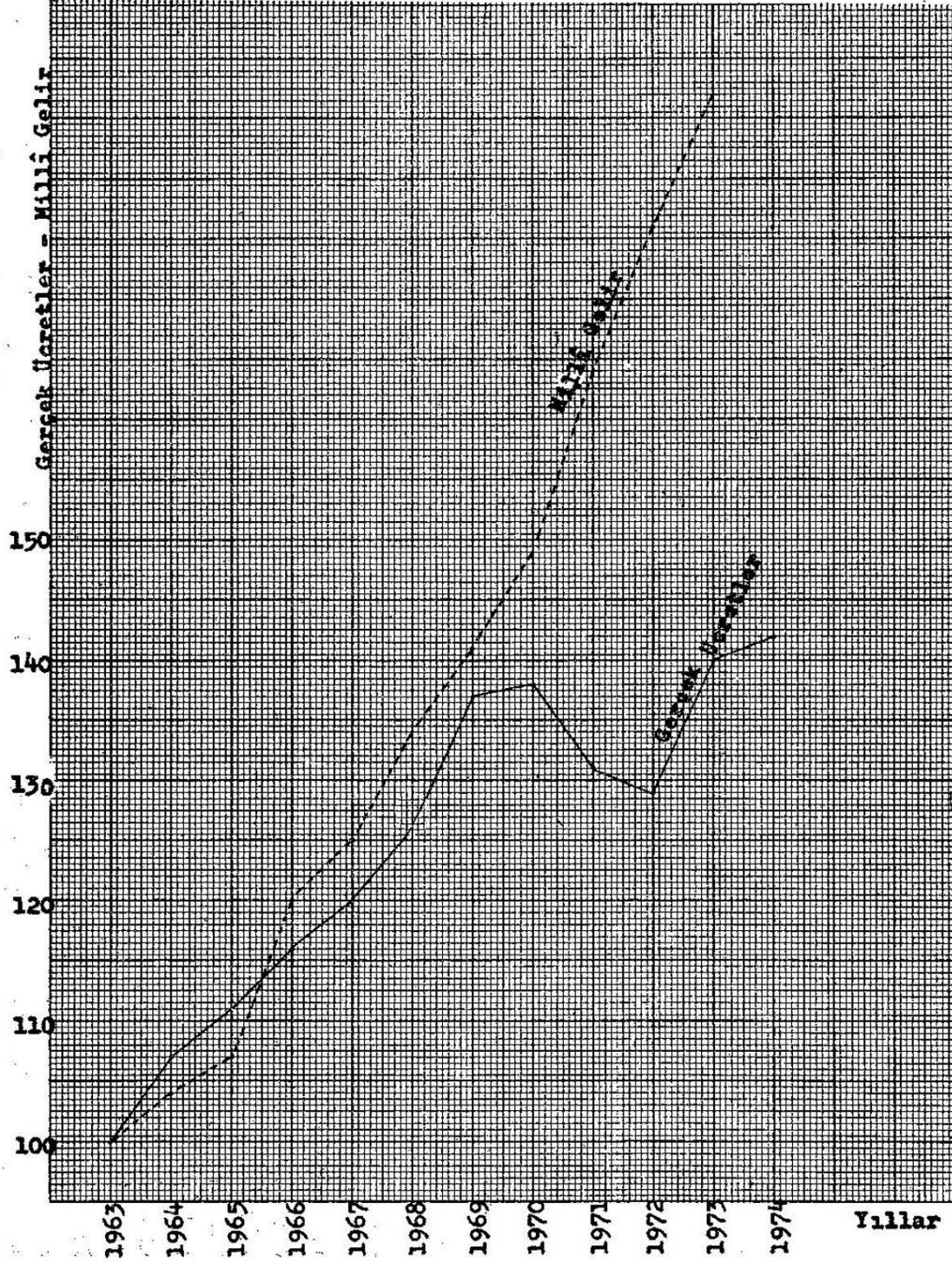
TABLO — IV

TÜRKİYE'DE GERÇEK ÜCRETLER VE MİLLÎ GELİR

Yıllar	Sigortalılar Gerçek Ücret İndeksi (1963=100)	Gerçek Ücret Artışları (%)	Millî Gelir İndeksi (1963=100)	Millî Gelir Artışları (%)
1963	100.0		100.0	
1964	106.6	6.6	104.1	4.1
1965	111.4	4.5	107.3	3.1
1966	116.2	4.3	120.2	12.0
1967	120.2	3.4	125.3	4.2
1968	126.2	5.0	133.6	6.6
1969	136.7	8.3	140.9	5.5
1970	137.6	0.7	148.8	5.6
1971	130.8	-4.9	164.6	10.6
1972	128.9	-1.5	176.2	7.0
1973	139.8	8.5	186.9	6.1
Toplam Artış %	39.8		86.9	

GRAFİK — III

TÜRKİYE'DE GERÇEK ÜCRETLER VE
MİLLİ GELİR

TABLO — V

İŞKOLLARI İTİBARIYLA SİGORTALI ÜCRETLERİ
(TL/gün)

	1968	1970	1971	1972	1973	1970'den 1974'e	
						1974	Artış (%)
Balıkçılık	28.34	35.45	44.11	38.74	50.31	53.93	52.1
Kömür Madencilği	27.53	32.70	32.92	33.36	48.69	53.11	62.4
Kömürden Gayri Madenler	25.02	28.10	30.22	36.89	44.33	64.92	131.0
Ham Petrol ve Tabii Gaz.	44.98	47.86	56.88	76.12	84.31	112.72	135.5
Taş, Kil ve Kum Ocakları	22.17	26.97	30.70	32.84	41.06	59.96	122.3
Diğer Maddelerin İstihracı	24.78	29.12	25.17	37.60	52.41	67.95	133.3
Gıda Maddeleri Sanayii	24.16	30.36	33.88	37.26	45.86	70.46	132.1
İçki Sanayii	33.73	50.45	45.76	47.28	58.96	77.51	53.6
Tütün Sanayii	26.35	54.68	37.33	35.82	64.34	77.63	42.0
Dokuma Sanayii	22.50	28.26	34.81	40.76	66.02	57.27	102.7
Giyecek ve Hazır Dokuma Eşya Sanayii	21.38	28.39	29.27	30.84	38.40	52.92	86.4
Ağaç ve Mantar Mamulleri	19.22	24.54	29.19	30.14	35.16	49.15	100.3
Mobilya ve Tesisat İmalâtı	19.97	25.64	27.29	29.08	35.35	50.80	98.1
Kâğıt ve Kâğıttan Eşya İmalâtı	34.25	39.75	40.07	53.51	76.92	77.40	94.7
Matbaacılık, Neşriyatçılık İlgili San.	33.60	44.79	43.76	50.28	55.91	73.44	64.0
Deri ve Deriden Eşya Sanayii	23.70	33.02	33.49	34.04	41.88	54.40	64.7
Kauçuk Sanayii	28.06	32.97	41.30	48.56	56.88	79.90	142.3
Ecza ve Kimyevi Maddeler San.	31.77	42.75	47.68	59.40	63.59	83.89	96.2
Petrol ve Kömür Müştakları San.	56.54	54.50	67.97	76.80	96.58	95.11	74.5
Taş, Toprak, Kil, Kum v.s.den imalât	25.14	31.14	38.19	40.88	54.44	67.00	115.2
Metallere Mûteallik Esas Endüstriler	40.36	50.61	56.70	67.94	68.14	98.41	94.4
Metalden Eşya İmalî (Makine Hariç)	27.12	34.20	40.15	44.91	52.06	66.39	94.1
Makina İmalâtı ve Tamirâtı	29.66	37.89	45.33	48.87	55.48	68.48	80.7
Elektrik Mak. Cihaz ve Malz. İmalî	29.16	41.17	48.43	54.85	60.22	73.72	79.1
Münakale Cihazları	34.04	39.07	61.52	65.05	70.65	92.00	135.1
Diğer Muhtelif Eşya İmalî	23.96	30.92	31.49	36.68	40.84	55.25	78.7
İnşaat	29.03	33.72	38.25	41.71	48.10	64.51	91.3
Elektrik, Havagazı ve Buharla Isıtma	29.40	36.52	36.39	42.73	58.31	67.73	85.5
Su ve Sıhhi Tesisler	23.77	29.16	30.78	35.16	43.34	59.28	103.3
Toptan ve Perekende Ticaret	30.90	36.68	38.57	43.35	50.39	78.60	114.3
Bankalar ve Mali Müesseseler	34.11	35.89	37.74	40.73	47.87	64.82	80.6
Sigortalar	40.94	54.36	62.84	64.88	70.64	82.29	51.4
Gayrimenkul İşleri	27.80	31.41	38.27	35.81	42.48	53.03	68.8
Nakliyat	33.79	40.49	46.61	52.54	62.08	74.33	83.6
Ardiye Antrepolar	32.87	39.59	43.24	48.07	63.92	72.26	82.5
Muhabere Hizmetleri	39.34	46.76	58.78	66.23	74.88	77.87	66.5
Devlet Hizmetleri	19.49	21.96	33.56	32.81	39.39	56.08	155.4
Amme Hizmetleri	27.51	36.26	39.66	45.91	77.21	72.74	100.6
Hukuk Ticaret ve Teknik Hiz.	47.13	54.18	53.68	63.31	72.45	82.26	51.8
Eğlence Hizmetleri	26.69	31.30	32.80	37.06	45.76	56.24	79.7
Şahsi Hizmetler	18.27	24.82	26.58	30.12	36.65	48.99	97.4
TOPLAM	28.22	35.32	39.32	43.88	54.41	68.26	93.3

TABLO — VI

EN DÜŞÜK VE EN YÜKSEK ÜCRETLİ İŞKOLLARI

Yıllar	En Yüksek Ücretli İşkolu ve En Yüksek Ücret (TL/Gün)	En Düşük Ücretli İşkolu ve En Düşük Ücret (TL/Gün)
1970	Tütün Sanayii İşkolu (54.68)	Devlet Hizmetleri İşkolu (21.96)
1971	Petrol ve Kömür Müştak- ları San. İşkolu (67.97)	Diğer Maddelerin İstihracı İşkolu (25.17)
1972	Petrol ve Kömür Müştak- ları San. İşkolu (76.80)	Mobilya ve Tesisat İmalatı İşkolu (29.08)
1973	Petrol ve Kömür Müştak- ları San. İşkolu (96.58)	Ağaç ve Mantar Mamülleri İşkolu (35.16)
1974	Ham Petrol ve Tabii Gaz İşkolu (112.72)	Şahsi Hizmetler İşkolu (48.99)

TABLO — VII

KAMU VE ÖZEL KESİMLERDE ÜCRETLER

Yıllar	Nominal Ücretler (TL/Gün)			Gerçek Ücretler 1970 = 100)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
1970	38.73	32.98	35.32	100.0	100.0	100.0
1971	44.42	36.32	39.32	98.0	94.0	95.0
1972	48.72	41.36	43.88	94.8	94.5	93.6
1973	61.59	50.96	54.41	104.9	101.9	101.6
1974	76.88	63.52	68.26	106.0	102.8	103.2
Artış Oranı	%98.5	%92.6	%93.26	% 6.0	% 2.8	% 3.2

TABLO — VIII**TÜRKİYE'DE SEÇİLMİŞ YEDİ İLDE
ORTALAMA SİGORTALI ÜCRETLERİ
(TL./Gün)**

İller	1970	1971	1972	1973	1974
İstanbul	39.79 (112.7)	42.23 (107.4)	48.90 (111.4)	60.94 (112.0)	73.36 (107.5)
Ankara	38.25 (108.3)	44.06 (112.1)	46.02 (104.9)	64.26 (118.1)	67.00 (98.2)
İzmir	34.71 (98.3)	38.65 (98.3)	39.68 (90.4)	53.29 (97.9)	64.82 (95.0)
İzmit	44.08 (124.8)	49.72 (126.4)	59.55 (135.7)	71.68 (131.7)	70.34 (103.0)
Bursa	27.15 (76.9)	30.63 (77.9)	35.90 (81.8)	46.43 (89.3)	59.64 (87.4)
Eskişehir	31.34 (88.7)	45.55 (115.8)	47.72 (108.9)	49.97 (91.8)	71.99 (105.5)
Adana	31.64 (89.6)	40.85 (103.9)	41.73 (95.1)	54.94 (101.0)	65.38 (95.8)
Genel Ort.	35.32 (100.0)	39.32 (100.0)	43.88 (100.0)	54.41 (100.0)	68.26 (100.0)

TABLO — IX

**KADIN - ERKEK SİGORTALI
ORTALAMA ÜCRETLERİ
(TL/Gün)**

Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam
1970	32.68	35.58	35.32
1971	34.64	39.74	39.32
1972	37.90	44.47	43.88
1973	31.66	58.35	54.41
1974	52.38	70.11	68.26
Artış Oranı	%60.3	%97.1	%93.3

TABLO — X

**BAZI İŞKOLLARINDA ORTALAMA ÜCRETLER
VE ÇALIŞAN BAŞINA KATMA DEĞERLER**

Ort. Sigortalı Ücretlerinde En Yüksek İlk Beş İşkolu (1968)	Çalışan Başına Katma Değerde En Yüksek İlk Beş İşkolu (1968)
Petrol ve Kömür Müstakları San. (56.54 TL./Gün)	Petrol ve Kömür Mamulleri San. (1.197.770 TL.)
Metal Ana Sanayii (40.36 TL./Gün)	İçki Sanayii (142.560 TL.)
Kâğıt ve Kâğıttan Eşya İmali (34.25 TL./Gün)	Tütün Mamulleri (72.260 TL.)
Münakale Cihazları San. (34.04 TL./Gün)	Metal Ana San. (70.560 TL.)
İçki Sanayii (33.73 TL./Gün)	Kimya Sanayii (45.700 TL.)
Ort. Sigortalı Ücretlerinde En Düşük İlk Beş İşkolu (1968)	Çalışan Başına Katma Değerde En Düşük İlk Beş İşkolu (1968)
Ağaç ve Mantar Mam. San. (19.22 TL./Gün)	Kundura ve Diğer Giy. Hazır Dok. (17.940 TL.)
Mobilya ve Mefruşat İm. (19.97 TL./Gün)	Ağaç ve Mantar Mamulleri (18.450 TL.)
Kundura ve Diğ. Giy. Hazır Dok. (21.38 TL./Gün)	Madeni Eşya İmali (18.510 TL.)
Dokuma Sanayii (22.50 TL./Gün)	Mobilya ve Mefruşat İm. (21.440 TL.)
Deri ve Deriden Eşya İmali (23.70 TL./Gün)	Dokuma Sanayii (23.710 TL.)

TABLO — XI

**İMALAT SANAYİNDE SANAYİ GRUPLARINA GÖRE
ÇALIŞAN BAŞINA KATMA DEĞER
(10 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerleri)
1 9 6 8**

Sanayi Grupları	Kamu (TL.)	Özel (TL.)	Kamu + Özel (TL.)
TOPLAM	65.210	29.260	44.450
Gıda Maddeleri Sanayii	77.430	21.960	44.780
İçki Sanayii	180.760	56.500	142.560
Tütün Mamulleri San.	73.840	45.260	72.260
Dokuma Sanayii	21.830	24.390	23.710
Kundura, Diğer Giyecek Eşya ve Haz. Dokuma	17.640	18.440	17.940
Ağaç ve Mantar Mamulleri	16.050	21.290	18.450
Mobilya ve Mefruşat İmalı	—	21.440	21.440
Kâğıt ve Kâğıttan Mam. Eş. İm.	42.410	31.460	40.720
Matbaacılık, Yayın ve İlgili San.	19.140	43.310	38.020
Kauçuk Mamulleri İmalı	—	44.850	44.850
Kimya Sanayii	32.420	49.830	45.700
Petrol ve Kömür Mamulleri	1.680.210	77.310	1.197.770
Metalden Gayri Madeni Eşya	35.850	33.450	34.150
Metal Ana Sanayii	79.040	39.190	70.560
Madeni Eşya İmalı	26.120	14.860	18.510
Makina İmalı	34.820	37.230	36.850
Elektrik Mak. Cih. Malz.	32.370	37.020	36.930
Taşıt Araçları ve Malz.	18.220	38.690	24.770
Muhtelif İmalât San.	—	31.110	31.110

TABLO — XII

**İŞKOLUMUZDA VE İŞKOLUMUZ ALT DALLARINDA SİGORTALI
ÜCRETLERİ VE ARTIŞ ORANLARI
(TL./Gün)**

	1970	1971	1972	1973	1974	Toplam Artış (%)
Toplam Sigortalılar	35.32 (100.0)	39.32 (111.3)	43.88 (124.2)	54.41 (154.0)	68.26 (193.3)	% 93.3
İşkolumuz Sigortalıları	39.48 (100.0)	51.28 (129.9)	56.21 (142.4)	61.35 (155.4)	79.72 (201.9)	%101.9
Metal Ana San. Sig.	50.61 (100.0)	56.70 (112.0)	67.94 (134.2)	68.14 (134.6)	98.41 (194.4)	% 94.4
Madeni Eşya San. Sig.	34.20 (100.0)	40.15 (117.4)	44.91 (131.3)	52.06 (152.2)	66.39 (194.1)	% 94.1
Makina San. Sig.	37.89 (100.0)	45.33 (119.6)	48.87 (129.0)	55.48 (146.4)	68.48 (180.7)	% 80.7
Elektrik Malz. Sig.	41.17 (100.0)	48.43 (117.6)	54.85 (133.2)	60.22 (146.3)	73.72 (179.1)	% 79.1
Taşıt Araçları San. Sig.	39.07 (100.0)	61.52 (157.5)	65.05 (166.5)	70.65 (180.8)	92.00 (235.5)	%135.5

TABLO — XIII

İŞKOLUMUZDA NOMİNAL VE GERÇEK ÜCRETLER

Yıllar	İşkolumuz Sigortalıla- rı Nomial Ücretleri (TL./Gün)	İşkolumuz Sigortalıla- rı Nominal Ücret İndeksi (1970 = 100)	İTO İstanbul Ücretliler Geçinme İndeksi (1970 = 100)	İşkolumuz Sigortalı- ları Gerçek Ücretleri (1970 = 100)
1963	20.07	50.8	69.8	72.8
1964	21.40	54.2	71.3	76.0
1965	22.94	58.1	75.6	76.9
1966	25.72	65.1	78.9	82.5
1967	28.45	72.1	83.7	86.1
1968	30.74	77.9	87.2	89.3
1969	36.06	91.3	91.6	99.7
1970	39.48	100.0	100.0	100.0
1971	51.28	129.9	117.1	110.9
1972	56.21	142.4	132.7	107.3
1973	61.35	155.4	151.6	102.5
1974	79.72	201.9	187.3	107.8

TABLO — XIV

**İŞKOLUMUZDA VE TÜRKİYE'DE GERÇEK
ÜCRETLER**

TOPLAM SİGORTALILAR İŞKOLUMUZ SİGORTALILARI

Yıllar	Gerçek Ücretler (1970=100)	Gerçek Ücret Artışları (%)	Gerçek Ücretler (1970=100)	Gerçek Ücret Artışları (%)
1963	72.6		72.8	
1964	77.4	6.6	76.0	4.4
1965	81.0	4.7	76.9	1.2
1966	84.4	4.2	82.5	7.3
1967	87.3	3.4	86.1	4.4
1968	91.7	5.0	89.3	3.7
1969	99.3	8.3	99.7	11.6
1970	100.0	0.7	100.0	0.3
1971	95.0	-5.0	110.9	10.9
1972	93.6	-1.5	107.3	-3.2
1973	101.6	8.5	102.5	-4.5
1974	103.2	1.6	107.8	5.2
Toplam Artış		%42.1		%48.1

TABLO — XV

İŞ KOLUMUZDA KAMU VE ÖZEL KESİM ÜCRETLERİ

Yıllar	Nominal Ücretler (TL./Gün)			Gerçek Ücretler (1970=100)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
1970	41.57	37.83	39.48	100.0	100.0	100.0
1971	64.21	42.41	51.28	131.9	95.7	110.9
1972	69.22	48.32	56.21	125.5	96.2	107.3
1973	73.12	55.18	61.35	116.0	96.2	102.5
1974	96.28	68.50	79.72	123.7	96.7	107.8

TABLO — XVI

MADEN - İŞ ÜYELERİNİN ÜCRETLERİ

Yıllar	Ortalama Ücret (krş/saat)	Ortalama Ücret İndeksi (1970=100)	Ortalamaya Dahil İşyeri Sayısı	Ortalamaya Dahil Üye Sayısının Top lam Üye Sayısına Oranı (%)
1970	418.88	100.0	52	43.4
1971	507.06	121.1	57	40.2
1972	611.83	146.1	56	37.6
1973	710.42	169.6	49	35.1
1974	938.80	224.1	113	64.5

TABLO — XVII.

NOMİNAL ÜCRETLER (TL./Gün)

Yıllar	Toplam Sigortalılar	İşkolumuz Sigortalıları	Kamu Kesimi Sigortalıları	Özel Kesim Sigortalıları	Maden-İş Üyeleri *
1970	35.32 (100.0)	39.48 (100.0)	38.73 (100.0)	32.98 (100.0)	38.37 (100.0)
1971	39.32 (111.3)	51.28 (129.9)	44.42 (114.7)	36.32 (110.1)	47.18 (123.0)
1972	43.88 (124.2)	56.21 (142.4)	48.72 (125.8)	41.36 (125.4)	58.05 (151.3)
1973	54.41 (154.0)	61.35 (155.4)	61.59 (159.0)	50.96 (154.5)	67.06 (174.8)
1974	58.26 (193.3)	79.72 (201.9)	76.88 (198.5)	63.52 (192.6)	92.08 (240.0)
Top. Art.	% 93.3	% 101.9	% 98.5	% 92.6	% 140.0

* Maden - İş üyelerinin çıplak saat ücretleri 1970'de %14.5, 1971'de %16.3, 1972 de %18.6, 1973'de %18.0, 1974'de %22.6 oranında arttırılmıştır.

TABLO — XVIII.**GERÇEK ÜCRETLER (1970=100)**

Yıllar	Toplam Sigortalılar	İşkolumuz Sigortalıları	Kamu Kesimi Sigortalıları	Özel Kesim Sigortalıları	Maden-İş Üyeleri
1970	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1971	95.0	110.9	98.0	94.0	105.0
1972	93.6	107.3	94.8	94.5	114.0
1973	101.6	102.5	104.9	101.9	115.3
1974	103.2	107.8	106.0	102.8	128.1
Toplam Artış	% 3.2	% 7.8	% 6.0	% 2.8	% 28.1

TABLO — XIX

**GENEL KİTLE İLE ORTALAMALARIN
ELDE EDİLDİĞİ KİTLENİN SENDİKA
BÖLGELERİNE DAĞILIMLARI**

Bölgeler	1974 Aralıkta Maden-İş Genel Kütlesi		1974 Aralıkta Ortalama- ların Elde Edildiği Kitle	
	İşyeri Yüzdesi	Üye Yüzdesi	İşyeri Yüzdesi	Üye Yüzdesi
1	% 18.7	% 22.3	% 25.7	% 31.2
2	9.6	2.7	3.5	1.0
3	15.5	8.4	13.3	3.9
4	11.2	15.6	11.5	18.2
6	18.2	15.7	21.2	21.8
7	3.2	3.1	3.5	2.5
9	0.5	12.7	0.0	0.0
10	2.1	1.7	0.9	0.7
11	1.6	1.1	0.0	0.0
12	3.2	1.3	0.9	0.4
13	1.6	1.2	1.8	1.2
14	10.7	13.0	12.4	17.4
16	3.7	1.2	5.3	1.7
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

TABLO — XX.

GENEL KİTLE İLE ORTALAMALARIN
ELDE EDİLDİĞİ KİTLENİN İŞKOLU
ALT ÜRETİM DALLARINA DAĞILIMLARI

İşkolu Alt Üretim Dalları	1974 Aralıkta Maden-İş Genel Kitesi		1974 Aralıkta Ortalamaların Elde Edildiği Kitle	
	İşyeri Yüzdesi	Üye Yüzdesi	İşyeri Yüzdesi	Üye Yüzdesi
I	% 20.3	% 28.6	% 16.8	% 9.2
II	24.1	24.4	28.3	28.7
III	11.2	4.7	10.6	3.8
IV	18.2	25.2	23.9	37.7
V	17.1	15.5	17.7	19.9
VI	9.1	1.7	2.7	0.8
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

TABLO — XXI

**GENEL KİTLE İLE ORTALAMALARIN ELDE
EDİLDİĞİ KİTLENİN İŞYERİ BÜYÜKLÜK-
LERİNE GÖRE DAĞILIMLARI**

İşyeri Büyüküğü	1974 Aralıkta Maden-İş Genel Kitle		1974 Aralıkta Ortalamaların Elde Edildiği Kitle	
	İşyeri Yüzdesi	Üye Yüzdesi	İşyeri Yüzdesi	Üye Yüzdesi
0—50	% 39.6	% 5.4	% 33.6	% 4.8
51—100	23.0	9.3	23.9	9.1
101—200	16.6	12.5	17.7	12.4
201—300	7.5	9.9	8.0	10.1
301—400	4.3	7.7	6.2	10.5
401—500	1.6	4.0	1.8	4.0
501—600	1.6	4.9	1.8	5.0
601—700	1.1	3.6	0.9	2.9
701—800	1.6	6.5	2.7	10.0
1001—2000	2.1	17.3	1.8	12.4
2000+	1.1	18.9	1.8	18.8
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

TABLO — XXII

**GENEL KİTLE İLE ORTALAMALARIN
ELDE EDİLDİĞİ KİTLENİN SERMAYE
DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMLARI**

Sermaye Durumu	1974 Aralıkta Maden-İş Genel Kitle		1974 Aralıkta Ortalamaların Elde Edildiği Kitle	
	İşyeri Yüzdesi	Üye Yüzdesi	İşyeri Yüzdesi	Üye Yüzdesi
Yabancı Sermayeli İşyerleri *	% 6.4	% 6.7	% 8.8	% 9.2
Yabancı Sermayeliler Dışındaki İşyerleri	93.6	93.3	91.2	90.8
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0

* 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan Yararlananlar.

TABLO — XXIII

ALT ÜRETİM DALLARINA VE BÖLGELERE GÖRE MADEN-İŞ
 ÜYELERİNİN ORTALAMA ÇIPLAK ÜCRETLERİ (krş/saat) 1974

Bölgeler	I Metal Ana Sanayii	II Madeni Eşya San.	III Makina İmalatı San.	IV Elektrik Mak. ve Mal. San.	V Araç Taşıt ve Malz. San.	VI Diğer San.	Toplam
1	767	810	523	915	967	—	389
2	—	—	575	744	—	688	617
3	722	665	799	720	545	771	655
4	849	724	841	1286	—	—	1104
6	800	618	730	871	791	—	852
7	1100	—	—	1200	—	—	1128
10	—	—	—	—	960	—	960
12	1020	—	—	—	—	—	1020
13	—	—	—	1225	874	—	1140
14	1118	987	—	965	676	—	1011
16	826	806	883	—	—	—	853
Toplam	1015	866	782	1021	891	766	939

TABLO —

İŞYERİ BÜYÜKLÜKLERİNE VE BÖLGELERE GÖRE MADEN-İŞ

Bölgeler	0—50	51—100	101—200	201—300	301—400	401—500
1	796	747	915	798	930	—
2	688	674	557	—	—	—
3	634	766	555	524	—	—
4	797	827	735	853	630	799
6	812	673	886	1275	647	—
7	1257	—	1002	1230	—	—
10	—	—	960	—	—	—
12	—	1020	—	—	—	—
13	—	874	—	1225	—	—
14	844	613	973	780	915	1354
16	771	790	942	—	—	—
TOPLAM	793	759	887	932	809	1086

— XXIV

ÜYELERİNİN ORTALAMA ÇIPLAK ÜCRETLERİ (Kırş/saat) 1974

501—600	601—700	701—800	1001—2000	2001 ve +	TOPLAM
1285	709	789	968	—	889
—	—	—	—	—	617
—	—	—	—	—	655
—	—	—	—	1382	1104
694	—	1086	815	—	852
—	—	—	—	—	1128
—	—	—	—	—	960
—	—	—	—	—	1020
—	—	—	—	—	1140
—	—	—	—	1048	1011
—	—	—	—	—	853
995	709	886	892	1220	939

TABLO — XXV

**YABANCI SERMAYELİ İŞYERLERİNDE ÇALIŞAN
MADEN-İŞ ÜYELERİYLE BUNLAR DIŞINDA KA-
LAN İŞYERLERİNDEKİ MADEN-İŞ ÜYELERİNİN
ÇIPLAK ORTALAMA ÜCRETLERİ (krş/saat)
1974**

	Ortalama Ücretler (krş/saat)
Yabancı Sermayeli İşyerleri	981
Yabancı Sermayeliler Dışındaki İşyerleri	935
TOPLAM İşyerleri	939

TABLO — XXVI

**ÜYELERİMİZİN ÜCRETLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ VE
İŞKOLUMUZDAKİ ÜCRETLERLE KIYASLANMASI**

Yıllar	Türkiye'de Ort. Ücretler (TL./Gün)	İşkolumuzda Ort. Ücretler (TL./Gün)	Üyelerimizin Ort. Ücretleri* (TL./Gün)	Üyelerimizin Ort. Ücretlerinin, Türkiye Ort. Ücretlerinden Yüzde olarak Fazlalığı (%)	Ort. Üyelerimizin Ort. Ücretlerinin, İşkolumuz Ort. Ücretlerinden Yüzde Olarak Fazlalığı (%)
1963	17.91	20.07	—	—	—
1964	19.50	21.40	—	—	—
1965	21.61	22.94	—	—	—
1966	23.53	25.72	—	—	—
1967	25.83	28.45	—	—	—
1968	28.27	30.74	—	—	—
1969	32.13	36.06	—	—	—
1970	35.32	39.48	38.37	8.6	-2.8
1971	39.32	51.28	47.18	20.0	-8.0
1972	43.88	56.21	58.05	32.3	3.3
1973	54.41	61.35	67.06	23.2	9.3
1974	68.26	79.72	92.08	34.9	15.5

69

* Üyelerimizin çıplak saat ücretleri, S.S.K. primi kesilen yan ödemeler oranlarında (her yıl değişik oranlardır) arttırılmıştır.

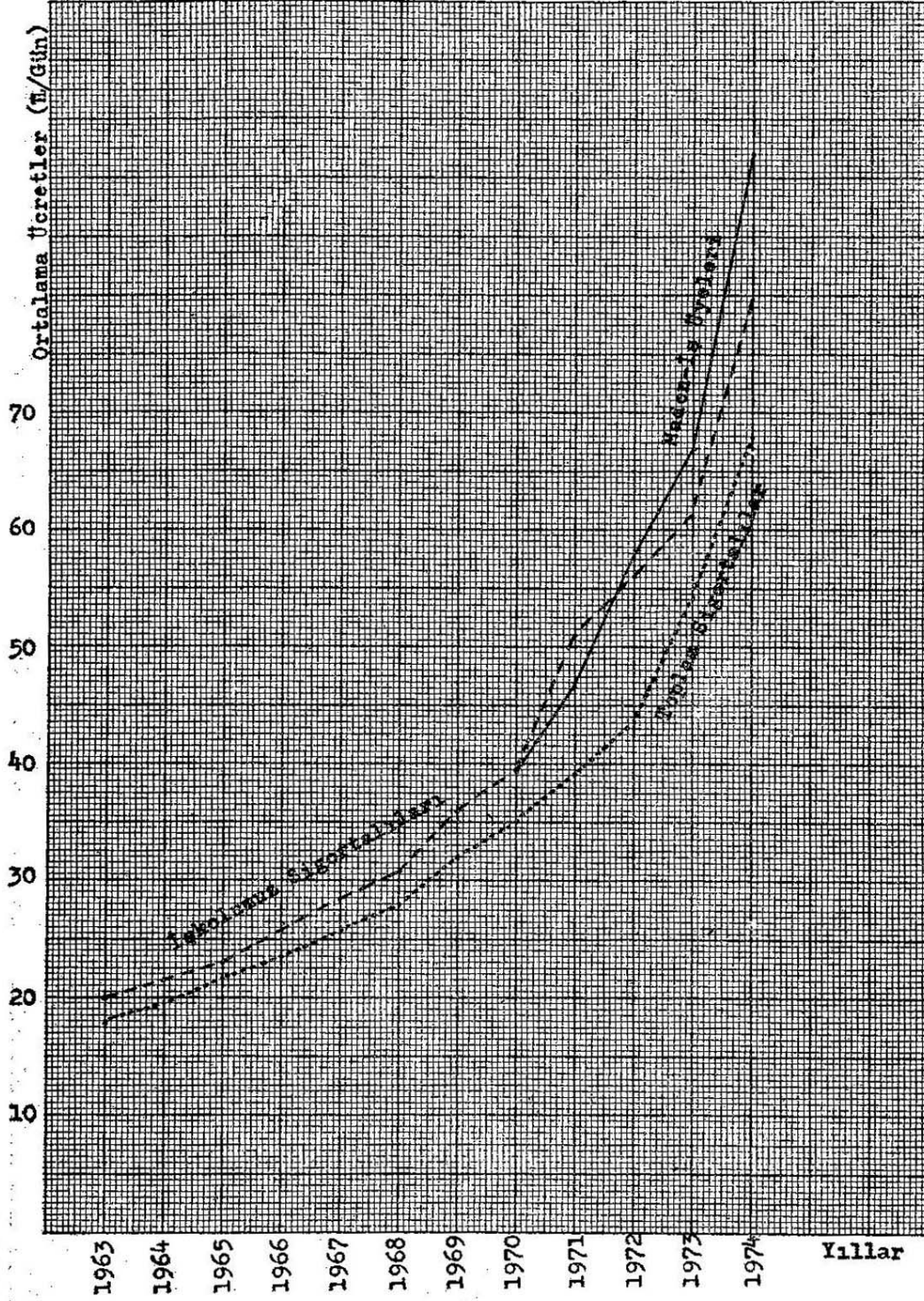
TABLO — XXVII

**TÜRKİYE'DE VE MADEN-İŞ'DE ÜCRETLERİN
SEYRİ**

Yıllar	NOMİNAL ÜCRETLER (TL./Gün)					GERÇEK ÜCRETLER (1970=100)				
	Toplam Sigorta- lılar	İşkolu- muz Si- gorta- lıları	Kamu Kesimi Sigorta- lıları	Özel Kesim Sigorta- lıları	Maden-İş Üyeleri	Toplam Sigorta- lılar	İşkolu- muz Si- gorta- lıları	Kamu Kesimi Sigorta- lıları	Özel Kesim Sigorta- lıları	Maden-İş Üyeleri
1963	17.91	—	—	—	—	72.6	—	—	—	—
1964	19.50	—	—	—	—	77.4	—	—	—	—
1965	21.61	—	—	—	—	81.0	—	—	—	—
1966	23.53	—	—	—	—	84.4	—	—	—	—
1967	25.83	—	—	—	—	87.3	—	—	—	—
1968	28.27	—	—	—	—	91.7	—	—	—	—
1969	32.13	—	—	—	—	99.3	—	—	—	—
1970	35.32	39.48	38.73	32.98	38.37	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1971	39.32	51.28	44.42	36.32	47.18	95.0	110.9	98.0	94.0	105.0
1972	43.88	56.21	48.72	41.36	58.05	93.6	107.3	94.8	94.5	114.0
1973	54.41	61.35	61.59	50.96	67.06	101.6	102.5	104.9	101.9	115.3
1974	68.26	79.72	76.88	63.52	92.08	103.2	107.8	106.0	102.8	128.1

GRAFİK — IV

ÜYELERİMİZİN NOMİNAL ÜCRETLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ VE İŞKOLUMUZDAKİ NOMİNAL ÜCRETLERLE KİYASLANMASI

GRAFİK — V
TÜRKİYE'DE, İŞKOLU MUZDA VE MADEN-İŞ'DE
GERÇEK ÜCRETLER

